

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciət edib

Sentyabrın 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciət edib. AZƏRTAC dövlətimizin başçısının müraciətini təqdim edir.

Prezident İlham Əliyevin xalqa müraciəti

- Əziz həmvətənlər.

Bildiyiniz kimi, dünən səhər erməni silahlı birləşmələrinin törətdikləri terror aktı nəticəsində 6 Azərbaycan vətəndaşı, onlardan ikisi mülki şəxs mina terrorunun qurbanı olmuşdur. Birinci dəfə deyil ki, bizə qarşı Ermənistan terror aktı törədir. İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatandan sonra bu günə qədər 300-dən çox Azərbaycan vətəndaşı mina terrorunun qurbanı olmuşdur, ya da ki, ağır yaralanmışdır.

Dünənki terror aktı bu sıradan olan hadisə idi. Laçın sərhəd-buraxılış məntəqəsi qurulmayana qədər ikinci Qarabağ müharibəsindən sonra Ermənistandan Azərbaycanın Qarabağ bölgəsinə qanunsuz olaraq minalar gətirilmiş və müxtəlif yerlərdə bas-

dırılmışdır. Bir müddət bundan əvvəl Azərbaycan Silahlı Qüvvələri tərəfindən aşkarlanmış minalar Rusiya sülhməramlı kontingentinin və Rusiya-Türkiyə Monitoring Mərkəzinin nümayəndələrinə göstərilmiş və onlardan ciddi tədbir görülməsi tələb edilmişdir. Bu minalar 2021-ci ildə Ermənistanda istehsal olunmuş minalardır. Yəni, bu, bir daha onu göstərir ki, ikinci Qarabağ müharibəsindən sonra məqsədyönlü şəkildə Azərbaycana qarşı terror aktlarını həyata keçirmək üçün bu minalar gətirilmişdir.

Azərbaycan dərhal lazımı addımlar ataraq düşməni layiqincə cəzalandırmışdır. Lokal xarakterli antiterror tədbirlərinə başlanıldı və qarşıda duran bütün vəzifələr cə-

mi bir gün ərzində yerinə yetirildi. Terrorçular cəzalandırıldı və bir daha Ermənistanə göstərildi ki, onların istənilən təxribatına layiqli cavab veriləcəkdir.

Dünən təxminən saat 13:00 radələrində antiterror tədbirlərinin başlanması və uğurla başa çatması nəticəsində Azərbaycan öz suverenliyini bərpa etmişdir.

Qeyd etməliyəm ki, antiterror tədbirləri nəticəsində bizim hərbiçilərimiz böyük qəhrəmanlıq, şücaət, peşəkarlıq göstərmişlər. Ağır relyef şəraitində, düşmən tərəfindən uzun illər böyük mühəndislik işləri nəticəsində istehkamların mövcudluğu şəraitində, düşmən mövqelərinin təpələrdə, əlverişli yerlərdə yerləşdirilməsinə baxmayaraq, bizim hərbiçilərimiz bir daha qeyd etdiyim kimi, qəhrəmanlıq, peşəkarlıq göstərmişlər və qısa müddət ərzində bütün istiqamətlər üzrə əhəmiyyətli dərəcədə hərbi uğurlar əldə etmişlər. Ermənistan dövlətinin Azərbaycan ərazisində qanunsuz yer-

ləşdirilmiş və Ermənistan dövlətinin öhdəliyinə baxmayaraq, bu günə qədər çıxarılmamış ordunun böyük hissəsi tamamilə məhv edilmişdir. Hərbi texnika məhv edilmişdir və sıradan çıxarılmışdır.

Əməliyyat başlamazdan əvvəl mənim tərəfimdən bütün hərbi birləşmələrimizə bir daha ciddi tapşırıq verilmişdir ki, aparılan antiterror tədbirləri nəticəsində Qarabağ bölgəsində yaşayan erməni əhalisi zərbə altına düşməməlidir və mülki əhali qorunmalıdır. Biz həm yüksək dəqiqliyə malik silahlardan istifadə edərək buna nail olduq, eyni zamanda, Silahlı Qüvvələrimizin peşəkarlığı nəticəsində mülki vətəndaşlar tamamilə özlərini sığortalamış vəziyyətdə hiss etmişlər. Eyni zamanda, göstəriş verilmişdir ki, mülki infrastruktur da heç bir zərbə dəyməməlidir, ancaq hərbi infrastruktur sıradan çıxarılmalıdır.

(davamı 2-ci səhifədə)

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciət edib

(əvvəli 1-ci səhifədə)

Bir daha demək istəyirəm ki, ordumuzun, bütün Silahlı Qüvvələrimizin peşəkarlığı, texniki imkanları bizə bu vəzifəni şərəflə yerinə yetirməyə şərait yaratmışdır və bir daha Azərbaycan əsgəri, zabiti həm yüksək peşəkarlıq, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər göstərmişdir.

Bir daha qeyd etmək istəyirəm ki, aparılmış qismüddətli lokal xarakterli antiterror tədbirləri nəticəsində, düşmənin silah və texnikalarının böyük hissəsi sıradan çıxarılmışdır. Onu da bildirməliyəm ki, Azərbaycan ərazisində qanunsuz olaraq Ermənistan ordusuna məxsus yüzdən çox tank və zirehli nəqliyyat vasitələri, zirehli texnika yerləşdirilmişdir. Radioelektron mübarizə vasitələri yerləşdirilmişdir. İki yüzdən çox top və artilleriya qurğuları, hava hücumuna qarşı ən müasir qurğular yerləşdirilmişdir. 2020-ci il 10 noyabr tarixli üçtərəfli Bəyanata zidd olaraq Ermənistan üç il ərzində öz silahlı qüvvələrini, canlı qüvvəsini və texnikasını bizim ərazimizdən çıxarmamışdır. Halbuki dəfələrlə həm Ermənistan rəhbərliyi ilə təmaslar əsnasında, eyni zamanda, beynəlxalq tədbirlərdə yüksək kürsülərdən mən dəfələrlə bu məsələyə qayıdaraq Azərbaycan dövlətinin haqlı narazılığını ifadə etmişdim. 10 noyabr üçtərəfli Bəyanatı, əslində, Ermənistan dövlətinin kapitulyasiya aktı idi və bu kapitulyasiya aktına görə Ermənistan Azərbaycan ərazilərindən bütün silahlı qüvvələrini çıxarmalı idi. Ancaq bundan imtina edirdi.

Əfsuslar olsun ki, antiterror tədbirləri zamanı şəhidlərimiz olub. Allah bütün şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Yaralı əsgər, zabitlərimiz olub. Allah onlara şəfa versin. Onlar Vətən yolunda, haqq-ədalət yolunda, Azərbaycanın suverenliyi yolunda öz canlarını fəda etmişlər. Onların əziz xatirəsi bizim qəlbimizdə əbədi yaşayacaqdır.

Əməliyyatın uğurlu gedişatı təbii ki, Ermənistan dövlətini və onun himayəsi altında fəaliyyət göstərən qanunsuz xunta rejimini ciddi təşviş salmışdır. Əməliyyatdan bir qədər sonra bizə vasitəçilər tərəfindən müxtəlif qeyri-müəyyən siqnallar gəlməyə başlamışdır və bizim Silahlı Qüvvələrimizin uğurlu irəliləyişi nəticəsində siqnallar daha intensiv xarakter almışdır. Bu gün səhər beynəlxalq tərəfdaşlardan bizə verilən məlumat ondan ibarət idi ki, qanunsuz silahlı birləşmələr, Ermənistan ordusunun bu birləşmələri artıq bizim şərtlərimizi qəbul etməyə hazırdılar. Bizim şərtlərimizi isə mən dünən mənə zəng etmiş Amerika Birləşmiş Ştatlarının Dövlət katibinə çatdırmışdım. Məndən soruşuldu ki, antiterror tədbirlərini dayandırmaq üçün nə lazımdır? Mən dedim ki, Ermənistan ordusunun bizim ərazimizdə qanunsuz məskunlaşmış birləşmələri silahları yerə qoymalı, tərksilah olunmalı, bizim ərazimizdən tamamilə çıxarılmalıdır və eyni zamanda, bütün silahları və texnikaları təhvil verməlidirlər. Ancaq o təqdirdə Azərbaycan antiterror tədbirlərini dayandıra bilər. Əks-təqdirdə sona qədər gedəcəyik və düşmənin bizim gücümüzü də, qətiyyətimizi də yaxşı bilir.

Bu gün səhər saatlarında artıq bizə bildirildi ki, bizim şərtlərimiz qəbul edilib. Üstəgəl, bir neçə ay ərzində bizim nümayəndələrimizlə görüşdən imtina edən Qarabağda yaşayan erməni icmasının nümayəndələri bizimlə dediyimiz yerdə - Yevlax şəhərində görüşməyə hazırdılar. Mənim cavabım belə oldu ki, Azərbaycan hər zaman olduğu kimi, öz sözüne sadıqdır. Bunu dostlarımız da bilir, düşmənlərimiz də bilir. Bizim sözümüzü imzamız qədər dəyərlidir və bizim şərtlərimiz qəbul olunarsa, təbii ki, tədbirlərimiz, hərbi tədbirlərimiz dayandırılacaq və bu gün saat 13-də atəşkəs elan edildi. Əfsuslar olsun ki, qarşı tərəf atəşkəsə tam əməl etməyib. Atəşkəs elan olunandan sonra da bizim mövqələrimiz atəşkəs altına düşmüşdür. Buna baxmayaraq, prinsip etibarilə bizim şərtlərimiz tam qəbul olundu və onu da bildirməliyəm, indi saat yeddiyə beş dəqiqə işləyir.

Artıq qanunsuz erməni silahlı birləşmələrinin mövqələrdən çıxarılma prosesi başlamışdır. O cümlədən onlar bizim şərtlərimizi qəbul edərək silahların da təhvil verilməsinə başlamışlar. Sual olunur. Bu vəziyyətə gətirib çıxarmaq kimə xeyir gətirdi? Axı, İkinci Qarabağ müharibəsindən dərhal sonra biz haqlı narazılığımızı ifadə edərək

dəfələrlə Ermənistan rəhbərliyinə, onların xaricdəki havadarlarına və digər tərəflərə müraciət edərək deyirdik ki, Ermənistan silahlı qüvvələrinin Azərbaycan ərazisində qalması qanunsuzdur və buna son qoyulmalıdır. Biz deyirdik ki, qanunsuz xunta rejimi öz əski parçasından artıq olmayan dırnaqarası bayraqlarını büküb cibinə qoyub bizim torpağımızdan çıxmalıdır. Bu, bizim suveren hüququmuzdur. Qarabağ Azərbaycan ərazisidir və bunu bütün dünya tanıyır, o cümlədən Ermənistan rəhbərliyi artıq bunu başa düşüb. Əgər vaxtilə "Qarabağ Ermənistanıdır və nöqtə" deyirdisə, indi "Qarabağ Azərbaycandır" deyir və nəinki deyir, hətta bizim ərazimizin ölçülərini də dilə gətirməyi unutmur. Düzdür, bunu öz xoşu ilə etməyib, bunu "dəmir yumruq" hesabına etməyə məcbur olub. Amma fakt göz qabağındadır. Ermənistan Qarabağı Azərbaycanın ayrılmaz hissəsi kimi tanıyan sonra Qarabağda 30 il at oynadan kriminal rejimin hansı statusu ola bilər?! Hansı dövlət atributları ola bilər?! Hansı seçkilər ola bilər?! Bütün İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatandan sonra əldə edilmiş üçtərəfli şifahi razılaşmalara rəğmən bu ayın 9-da Qarabağda saxta "seçkilər" keçirildi, saxta "prezident" seçildi, dırnaqarası prezident. Həmin o şəxs dərhal bəyan etdi ki, onlar statusun dalınca qaçacaqlar. Yəqin ki, mənim sözlərim onların yadından çıxıb. İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda, Ermənistan ağı bayraq qaldıranda, diz çökəndə, kapitulyasiya aktına imza atanda mən demişdim ki, status cəhənnəmə getdi. Müharibədən bir müddət sonra biz status haqqında cəfəng ifadələri eşitmirdik. Amma görünür ki, bu qorxu onların canından yavaş-yavaş çıxdıqca yenidən revanşist qüvvələr baş qaldırır. Ona görə bütün bu amillər bir daha onu göstərir ki, qanunsuz kriminal xunta rejimi azğınlaşıb, harınlasıb və qudurub. Unudub ki, onlar Azərbaycan ərazisində yaşayırlar. Ona görə bizim bütün addımlarımız legitimidir, hüquqidir, ədalətlidir və bütün addımlara görə biz həm məsuliyyət daşıyıyıq, həm qürur hissi keçiririk. Yene də deyirəm, antiterror tədbirləri yüksək peşəkarlıqla, dəqiqliklə elə aparıldı ki, mülki əhali zərbə altına düşmədi, mülki infrastrukturaya zərər vurulmadı. Ancaq düşmənin mövqələri, onların silahları, texnikaları məhv edildi.

İndi isə əminəm ki, bölgəmizdə yeni vəziyyətin yaranması labüddür. Çünki kriminal xunta rejimi təslim olandan sonra bu gərginlik mənbəyi, bu zəhər yuvası artıq tarixdə qalır və Qarabağda yaşayan erməni əhalisi də nəhayət rahat nəfəs ala bilər. Bunu mən demişəm və bir daha demək istəyirəm, Qarabağın erməni əhalisi bizim vətəndaşlarımızdır. Sadəcə olaraq, erməni millətçiləri, müharibə cinayətkarları, Ermənistanın və Qarabağın dırnaqarası rəhbərləri o insanları girov götürmüşdü, onların beyinlərini zəhərləmişdi. Azərbaycan haqqında, Azərbaycan xalqı haqqında olmanın yalanlarını uydurub onların beyinlərinə doldurmuşdur, onların beyinlərini zəhərləmişdir. Mən əminəm ki, Qarabağda yaşayan erməni əhalisi tezliklə yaxşılığa doğru dönüşü görəcək. Çünki bizim niyyətimiz sülh, qarşılıqlı anlaşma, qarşılıqlı hörmət əsasında birgə həyat qurmaqdır. Bizim erməni xalqı ilə heç bir problemimiz yoxdur, ədavətimiz də yoxdur.

Bütün haqsızlıqlara baxmayaraq, bütün kriminal Ermənistan rejimi tərəfindən törədilmiş cinayətlərə baxmayaraq, biz erməni xalqını bu cinayətlərdə heç vaxt günahlandırmamışıq. Xocalı soyqırımında, şəhərlərimizin, kəndlərimizin dağıdılmasında, qəbirlərin qazılmasında biz erməni xalqını günahlandırmamışıq. Biz kriminal rejimin ünsürlərini, başda duranlarını ittiham etmişik və biz onları məsuliyyətə cəlb edirik və edəcəyik. Bəziləri artıq öz layiqli cəzasını alıblar, bəziləri də alacaqlar.

Yevlax şəhərində mənim nümayəndəmlə Qarabağ icmasının nümayəndələrinin görüşü əsnasında biz öz baxışlarımızı, gələcək birgə yaşayış baxışlarımızı onlara çatdıracağıq. Onların bütün hüquqları təmin ediləcək - təhsil hüquqları, mədəniyyət hüquqları, din hüquqları, munisipal seçki hüquqları. Yəni, Azərbaycan azad cəmiyyətdir, Azərbaycan çoxmillətli, çoxkonfessiyalı dövlətdir. Bu, bizim böyük sərvətimizdir. Azərbaycanda yaşayan hər bir xalqın nümayəndəsi bunu görür. Bunu izah etməyə ehtiyac yoxdur. Bu, bizim hə-

yat tərzimizdir. Heç vaxt Azərbaycanda dini, milli zəmində ayrı-seçkilik olmayıb və olmayacaq, İkinci Qarabağ müharibəsi bir daha onu göstərdi. Bütün millətlərin nümayəndələri, bütün etnik qrupların, bütün konfessiyaların nümayəndələri bir yumruq kimi birləşdi - Azərbaycan uğrunda, ləyaqət uğrunda, Vətən uğrunda! Ona görə, bax, bu gözəl ab-hava, bu, təbii bir məkandır və biz Qarabağda yaşayan erməni əhalisini buna dəvət edirik. Biz müxtəlif sosial proqramlar icra etməyə hazırıq. Biz bütün Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru yenidən qururuq, görün, nə qədər böyük işlər görürük, cəmi iki il ərzində. O bölgədə bəlkə də 30 il ərzində heç 1 faiz də iş görülməyib - elektrik stansiyaları, körpülər, tunellər, su anbarları, yaşayış binaları, kəndlər, şəhərlər qurulur. Cəmi iki il ərzində. Heç bir yardım almadan, özümüz. İkinci Qarabağ müharibəsi başa çatanda mən demişdim, biz Qarabağı və Şərqi Zəngəzuru cənnətə çevirəcəyik və çeviririk, hər gələn insan onu görür. Eyni şəraiti biz Xankəndidə, Ağdərədə, Xocavənddə, kəndlərdə yaradacağıq, Əsgəranda yaradacağıq. Bu, bizim əlimizdədir. Ona görə bizim təklifimiz budur və bu gün dönüş nöqtəsi idi. Xunta, qansoran zəllilər artıq tamamilə ifşa olundu və təslim oldu. Onlar ağı bayraq qaldırdılar!

Bu gün Qarabağda yaşayan sadə insanlar üçün yeni tarixi bir şans yaradılıb. O şans əldən verməsinlər. Biz buna hazırıq və Azərbaycan xalqı bilir, əminəm, erməni xalqı da bilir ki, mənim sözüm sözdür. Biz bunu təklif edirik və ümid edirəm ki, bizim təklifimiz qəbul olunacaq. Çünki bu, məntiqə, tarixi ədalətə, beynəlxalq hüquqa, gələcək inkişafa əsaslanan və gələcək inkişafa həsablana təkliftir.

Ermənistan bu dövr ərzində - dünən, bu gün deyə bilərəm ki, gözlənilmədən siyasi sərişte göstərib və biz bunu qiymətləndiririk. Bunu önəmli amil kimi görürük və hesab edirəm ki, dünən və bu gün baş vermiş hadisələr, eyni zamanda, Azərbaycanla Ermənistan arasında gedən sülh prosesinə də müsbət təsir göstərəcək.

Mən ümid etmək istəyirəm ki, bizim atığımız addımlar və antiterror tədbirlərinin nəticələri imkan verəcək ki, nəhayət sülh danışıqları üçün olan, Ermənistan tərəfindən qoyulan, verilən, təklif olunan, necə adlandırırınsız adlandırın, manea aradan qalxa bilər. Bu, Cənubi Qafqazda yeni reallıq yaradacaq, uzunmüddətli sülh yaradacaq. Biz əmin olmalıyıq ki, qarşı tərəf revanşist fikirlərlə yaşamır və onlar da əmin olmalıdırlar ki, bizim onların torpağında gözümlüz yoxdur. Biz onların ərazi bütövlüyünü tanıyıyıq və bunu bəyan etmişik, bütün ölkələrin ərazi bütövlüyünü tanıyıyıq. Biz, sadəcə olaraq, tələb edirdik həm onlardan, həm onların arxasında duran və onlar üçün dar məqamda onların yanında olmayan, uzaqda, Avropada yerləşən dırnaqarası erməni cəfakəşləri bilsinlər - nə qədər uzaq dursalar bizim bölgəmizdən, o qədər də bölgə rahat nəfəs alacaq və biz bunu təklif edirik. Biz təklif edirik ki, Cənubi Qafqaz ölkələrinin gələcəyi sülhə, əmin-amanlığa, inkişafa söykənsin. Biz təklif edirik ki, bölgəmizdən uzaqda yerləşən, ancaq öz siyasi gündəliyini güdən və erməni xalqından bir alət kimi istifadə edən, onları istismar edən və dar gündə onları, necə deyirlər, satan qüvvələr, saxtakarlar, korruptiyalaşmış siyasətçilər əl çəksinlər bizdən. Dünyanın o başında oturub bizə qarşı əsassız ittihamlar irəli sürənlər əl çəksinlər bizdən, qoy-sunlar Cənubi Qafqaz rahat nəfəs alsın. Bu bölgə əsrlər boyu davalar, savaqlar, qanlı toqquşmalar məkanı olmuşdur. Yetər artıq! Biz bunu tələb edirik və bir daha demək istəyirəm, Ermənistan dövlətinin dünən və bu gün sərgilədiyi mövqə ümidlər verir. Ümidlər verir ki, o gün uzaqda deyil - Azərbaycan və Ermənistan öz aralarında olan məsələləri tənzimləyəcək, sülh müqaviləsi imzalayacaq və Cənubi Qafqaz ölkələri üçtərəfli formatda gələcək əməkdaşlıq haqqında işləməyə başlayacaqlar. Ancaq bununla bərabər, onu da bildirməliyəm ki, bizə xor baxanlar, torpağımıza göz dikənlər, uğurumuzu həzm edə bilməyənlər heç vaxt, heç vaxt unutmasınlar ki, "dəmir yumruq" yerindədir və hər zaman yerində olacaq! Heç kim bizimlə diktat və ultimatum dilində danışa bilməz! Bunu heç kim unutmasın! Onu da unutmasın ki, Qarabağ Azərbaycandır!

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli: **Uğurla başa çatdırılmış antiterror tədbirləri Prezident İlham Əliyevin qəti Qələbəsidir**

Müstəqil Azərbaycan dövlətinin özünün ərazi bütövlüyünü təmin etmək üçün Qarabağda aparıldığı antiterror tədbirləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və beynəlxalq hüquq normalarına tam uyundur. Azərbaycan Respublikasının ərazisi daxilində qanunsuz olaraq yerləşdirilmiş Ermənistanın separatçı hərbi birləşmələrinin Azərbaycan Ordusu tərəfindən tərkislah edilməsi və silah-sursatlarını təhvil verməklə Qarabağdan çıxarılması regionda sabitliyin və gələcək inkişafın təmin edilməsi üçün atılmış zəruri addımdır. Qəhrəman Ordumuzun Qarabağda lokal antiterror tədbirləri zamanı mülki əhaliyə heç bir zərər yetirməmək və yerli erməni əhalisinin təhlükəsizliyini təmin etmək üçün həyata keçirdiyi tədbirlər, yalnız separatçı hərbi birləşmələrə və onların hərbi obyektlərinə zərər vurması bütün dünyaya dövlətimizin yüksək humanizmini əyani şəkildə təqdim edir.

Prezident İlham Əliyevin Azərbaycan xalqına müraciəti xalqımızın liderinin Qalib Ali Baş Komandan kimi qazandığı növbəti parlaq Zəfərin şərəfli dərslərinin möhtəşəm bəyanatıdır. Birinci Qarabağ Zəfərindən sonra Qarabağda böyük uğurla həyata keçirilmiş antiterror tədbirləri ilə Ali Baş Komandan İlham Əliyev Azərbaycanın çoxəsrlik dövlətçilik tarixinə daha bir təkrarsız Böyük Qələbə hadisəsi əlavə etmişdir. Qarabağda antiterror tədbirlərinin cəmi bir gün ərzində bütün hədəflər üzrə reallaşdırılması və uğurla başa çatdırılması Azərbaycan və dünya hərbi tarixinin nadir hadisəsidir.

Azərbaycan xalqı əmindir ki, həyata keçirilən qanuni antiterror tədbirlərindən sonra bu gün Qarabağın erməni əhalisi ilə aparılan müzakirələr də Prezident İlham Əliyevin sülhsevər diplomatiyasının daha bir təntənəsi olacaqdır. Ümumiyyətlə, Qarabağda uğurla başa çatdırılmış antiterror tədbirləri regiona və dünyaya yeni reallıqların gətirilməsinə yol açacaqdır. Məhz bu böyük və mühüm hərbi-tarixi hadisə ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tarixi ərazilərimiz üzərində ölkəmizin tam və qəti qələbəsinin təmin etmişdir. Artıq Ermənistanla sülh müqaviləsinin imzalanmasının, Avropa və Asiya arasında əhəmiyyətli bir körpü funksiyasını yerinə yetirəcək Zəngəzur dəhlizi məsələsinin həll edilməsinin uzaqda olmadığı görünməkdədir. Bu tarixi qələbə Böyük Qayıdış hərəkatının hərbi-siyasi təminatı kimi də mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Azərbaycanın çoxminli elmi ictimaiyyəti, Milli Elmlər Akademiyasının kollektivi möhtəmə Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə yazılan yeni tarixin obyektiv elmi mahiyyətini və əhəmiyyətini bugünkü və gələcək nəsillərə çatdırmaq üçün bütün qüvvələrini səfərbər edəcəklər.

AMEA-da Türkiyə Cümhuriyyətinin 100 illiyinə həsr edilən beynəlxalq elmi konfrans

Sentyabrın 20-də AMEA-nın Əsas binasında akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Türkiyə Cümhuriyyətinin qurulmasının 100 illik yubileyinə həsr olunmuş "Müsəlman Şərqi çoxəsrlik tarixində dönüş nöqtəsi - Türkiyə Cümhuriyyəti" mövzusunda beynəlxalq elmi konfransın açılışı olub.

Əvvəlcə Ermənistanın silahlı qüvvələrinin diversiya qrupunun törətdiyi terror aktları nəticəsində şəhid olmuş Daxili İşlər Nazirliyinin hərbi qulluqçularının və Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin əməkdaşlarının xatirəsi bir dəqiqəlik sükutla yad edilib.

Konfrans giriş sözü ilə açan AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Qarabağdakı separatçı erməni birləşmələrinin zərərsizləşdirilməsi istiqamətində Azərbaycan ordusu tərəfindən antiterror tədbirlərinin uğurla həyata keçirildiyini diqqətə çatdırıb, regionda yeni realiaqların qaçılmaz olduğunu vurğulayıb.

Konfransın mövzusunə toxunan akademik İsa Həbibbəyli daim Ulu Öndər Heydər Əliyevin "Bir millət, iki dövlət" prizmasından çıxış

edən qardaş Türkiyənin Azərbaycanın haqq mübarizəsinə bütün səviyyələrdə dəstək verdiyini deyib.

Türkiyə Cümhuriyyətinin qurulmasının müsəlman Şərqi çoxəsrlik tarixində dönüş nöqtəsi olduğunu deyən akademik İsa Həbibbəyli bu gün qardaş ölkənin Rəcəb Tayyib Ərdoğanın liderliyində müstəqil siyasət aparan, güclü iqtisadiyata və hərbi sənayeyə malik dövlətə çevrildiyini deyib.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin və Türkiyə Prezidenti Rəcəb Tayyib Ərdoğanın sıx qardaşlıq münasibətləri sayəsində ölkələrimiz arasında bütün sahələrdə əlaqələrin genişləndiyini deyən akademik İsa Həbibbəyli AMEA ilə Türkiyənin elmi qurumlarının münasibətlərinə də toxunub. Bildirib ki, AMEA uzun illərdə qardaş ölkənin Atatürk Kültür, Dil və Tarix Yüksək Qurumu, Türkiyə Elmlər Akademiyası (TÜBA), TÜBİTAK və bir çox universitetləri ilə əməkdaşlıq edir, birgə konfranslar təşkil olunur, nəşrlər hazırlanır. AMEA rəhbəri əlaqələrin daha da genişləndirilməsi məqsədilə sözügedən qurumlarla Milli Elmlər Akademiyası arasında əməkdaşlıq müqavilələrinin imzalandığını diqqətə çatdırıb. Həmçinin qeyd edib ki, Atatürk Kültür, Dil

və Tarix Yüksək Qurumunun tərkibinə daxil olan Türk Dil Qurumu öz tarixində ilk dəfə olaraq cari il sentyabrın 26-da AMEA ilə birgə Uluslararası Oğuz Türkcəsi Konfransı keçirəcəkdir.

Akademik İsa Həbibbəyli Şərqsünaslıq İnstitutunun tədbirinin ölkələrimiz arasında əlaqələrin genişlənməsinə növbəti töhfə olacağını deyib və konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Sonra çıxış edən AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqsünaslıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva qurumunun 100 illiyini qeyd etdiyimiz Türkiyə Cümhuriyyətinin bütün türk xalqlarının tarixində, eləcə də bütöv müsəlman Şərqi çoxəsrlik tarixində dönüş yaratmış böyük hadisə olduğunu bildirib. Türkiyə Cümhuriyyətinin ötən 100 ilin əsas hadisələrini xatırladan akademik Gövhər Baxşəliyeva bu dövrdə böyük inkişaf yolunun qət edildiyini, müxtəlif problemlərə baxmayaraq, böyük sosial-iqtisadi və siyasi inkişafa nail olduğunu, modern ordu qurulduğunu, ölkənin hərtərəfli güclənib, regional və beynəlxalq məsələlərdə söz sahibinə çevrildiyini qeyd edib.

Bildirib ki, məhz uzaqgörən siyasətin davamı olaraq Azərbaycan-Türkiyə ikitərəfli əla-

qələrinin strateji tərəfdaşlıq səviyyəsinə çatıb və bu gün yüksələn xətlə inkişaf edir.

Sonra Şərqsünaslıq İnstitutunun Türkiyə tarixi və iqtisadiyyatı şöbəsinin müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Namiq Məmmədov "Mustafa Kamal Atatürk və Türkiyə Cümhuriyyətinin qurulması", AMEA-nın Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun şöbə müdiri, fəlsəfə elmləri doktoru, professor Rəna Mirzəzadə "Azərbaycan-Türkiyə əməkdaşlığı İlham Əliyev və Rəcəb Tayyib Ərdoğan dostluğu kontekstində", Fəlsəfə və Sosiologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Faiq Ələkbərlı "Türkiyə Cümhuriyyətinin quruluş və inkişaf fəlsəfəsi: tarix və çağdaşlıq" və Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətindən Doğu Akdeniz Universiteti Atatürk Araşdırma və Tətbiq Mərkəzinin dosenti Turqay Bülent Göktürk "Kipr türklərinin Anadoludakı milli mübarizəyə dəstəyi" mövzusunda məruzə ediblər.

Daha sonra bölmə iclasları keçirilib.

Tədbir öz işini sentyabrın 21-də də keçirilən bölmə iclasları ilə davam etdirib.

Qeyd edək ki, konfransda Azərbaycan alimləri ilə yanaşı, Türkiyə, Şimali Kipr Türk Cümhuriyyəti, Ukrayna və Belarusdan 13 iştirakçı da onlayn formada iştirak ediblər.

Türkoloji sənətsünaslıq: problemlər və perspektivlər

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasında Humanitar Elmlər Bölməsi və Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun təşkilatçılığı ilə Türkiyə Cümhuriyyətinin yaradılmasının 100 illiyinə həsr olunmuş "Türkoloji sənətsünaslıq: problemlər və perspektivlər" mövzusunda IV beynəlxalq elmi konfrans keçirilib.

Tədbiri giriş sözü ilə AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli açaraq Türk Dövlətləri Təşkilatının yaradılmasının türk dövlətlərinin birliyinin təmin olunması baxımından böyük siyasi əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulayıb.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Türk dövlətləri ilə əlaqələrin inkişaf etdirilməsini ölkəmizin prioritet istiqaməti kimi müəyyənləşdirdiyini bildiren AMEA prezidenti bugünkü beynəlxalq konfransın türk dövlətləri ilə elmi istiqamətdə əlaqələrin qurulması baxımından önəmini xüsusi olaraq qeyd edib.

Akademik İsa Həbibbəyli AMEA-nın türk dünyasının nüfuzlu elmi qurumları ilə əlaqələrindən də bəhs edərək Türkiyə, Özbəkistan, Qazaxıstan, Qırğızıstan və Türkmənistanın müvafiq elmi qurumları ilə

əməkdaşlıq əlaqələrinin uğurla davam etdirildiyini diqqətə çatdırıb.

Bu gün Azərbaycanın özünün intibah dövrünü yaşadığını qeyd edən AMEA prezidenti əsas Ulu Öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş möhkəm təməllərin hazırda Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın sosial-mədəni sahədə, elmi istiqamətdə Heydər Əliyev Fondunun xətti ilə ölkəmizdə genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirdiyini vurğulayıb.

AMEA rəhbəri Türkiyə Cümhuriyyətinin yaradılmasının 100 illiyinə həsr olunan konfransın Türk birliyinin sənətsünaslıq baxımından elmi ifadəsi məsələlərinə həsr olduğunu bildirib. O, tədbirin türk dünyası ilə elmi-mədəni əlaqələrimizin genişləndirilməsinə imkan verəcəyini, yeni əməkdaşlıq nümunələrinin, ortaq layihələrin meydana çıxmasına şərait yaradacağını qeyd edib, konfransın işinə uğurlar arzulayıb.

Daha sonra Memarlıq və İncəsənət İnstitutunun baş direktoru,

AMEA-nın müxbir üzvü Ərtegin Salamzadə "Türkoloji sənətsünaslığın problemləri və metodları" mövzusunda məruzə ilə çıxış edib. O, institutda türkoloji sənətsünaslığa dair aparılan tədqiqatların nəticələrini təqdim edib, Azərbaycan incəsənətinin dövrələşdirilməsi konsepsiyasına dair elmi mülahizələrini nəzərə çatdırıb.

Tədbirdə, həmçinin professor Rəna Abdullayevanın "Türk kinusunda davranışın mədəni stereotipləri", rusiyalı professor Mars Axmadullinin "Volqaboyu və Uralın

türk xalqlarının çap kitabı sənəti", professor Sevil Fərhadovanın "Tamlığın reallığı türk dünyasının mədəni strateji vektoru kimi", s.ü.f.d., dos. Nərimin Ağayevanın "Azərbaycan və Türkiyə teatr əlaqələri", s.ü.f.d., dos. Xəzər Zeynalovun "Azərbaycan təsviri sənətində Türkiyə mövzusu", s.ü.f.d. Rəmil Quliyevin "Türk dünyasının ortaqları: xalça naxışları", və m.ü.f.d., dos. Sevinc Tangudurun "Cümhuriyyət dövrü İstanbul memarlığı" mövzusunda məruzələri dinlənib.

Görkəmli şərqsünas alim Aida İmanquliyevanın xatirəsi anılıb

Sentyabrın 19-da AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli və AMEA-nın akademik Ziya Bünyadov adına Şərqsünaslıq İnstitutunun kollektivi İkinci Fəxri xiyabanda görkəmli şərqsünas alim, filologiya elmləri doktoru, professor Aida İmanquliyevanın məzarını ziyarət edib, xatirəsini ehtiramla anaraq məzarı önünə əkilmiş qoyublar.

AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Azərbaycan şərqsünaslığında ərəbşünaslıq sahəsinin çox inkişaf etdiyini bildirərək, onun ədəbiyyat istiqamətinin fundamental görkəmli şərqsünas alim, professor Aida İmanquliyevanın elmi əsərləri ilə qoyulduğunu, Aida xanımın bu istiqamətin inkişafında əvəzsiz xidmətlərinin olduğunu qeyd edib.

Professor Aida İmanquliyevanın Azərbaycan ərəbşünaslığında bir məktəb yaratdığı deyən akademik İsa Həbibbəyli ərəb məhcər ədəbiyyatının tədqiqi ilə ərəbşünaslıqda yeni bir səhifə açan alimin fundamental tədqiqatlarının Azərbaycan və dünya şərqsünaslığını zənginləşdirdiyini vurğulayıb.

AMEA-nın vitse-prezidenti v.i.e., Şərqsünaslıq İnstitutunun baş direktoru, akademik Gövhər Baxşəliyeva 31 il öncə dünyasını dəyişmiş böyük alimin keçdiyi həyat yolundan danışaraq, Aida xanımın həm bir alim kimi dünya şərqsünaslığı elminə böyük töhfələr verdiyini, həm də bir qadın, ana, həyat yoldaşı kimi Azərbaycan qadınına örnek bir ömür yaşadığını qeyd edib.

Aida xanımın elmi fəaliyyətinin hər bir dövrünü xatırladan Gövhər

Baxşəliyeva onun müasir ərəb ədəbiyyatının tədqiqində yeni bir səhifə açdığını, Şərqi-Qərbi qarşılıqlı ədəbi əlaqə və təsiri problemini sistemli şəkildə araşdıran ilk azərbaycanlı alim olduğunu söyləyib. Böyük alimin qoyduğu zəngin elmi irslə yanaşı, elmi kadrların hazırlanmasında göstərdiyi xidmətlərdən söz açaraq G.Baxşəliyeva, onun Şərqsünaslıq İnstitutuna rəhbərlik etdiyi dövrdə bacarıqlı bir təşkilatçı kimi özünü göstərdiyini vurğulayıb.

Daha sonra Şərqsünaslıq İnstitutunun əməkdaşlarından filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Bəşarət Bəşirova və Orxan Nəcəfov çıxış edərək Aida İmanquliyevanın Azərbaycan ərəbşünaslığına böyük töhfələr verdiyini söyləyiblər, görkəmli alimin itkisinin tək şərqsünaslığın deyil, bütövlükdə Azərbaycan elminin böyük itkisi olduğunu qeyd ediblər.

Akademik İsa Həbibbəyli Monteneqroda Hüseyin Cavidin büstünü ziyarət edib

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli Monteneqronun Podqoritsa şəhərində Beynəlxalq Elm Şurasının Baş Assambleyasının VI illik iclasında iştirak edib. Akademik İsa Həbibbəyli səfər zamanı Podqoritsa şəhərindəki Kral parkında ucaldılmış görkəmli Azərbaycan şairi və dramaturqu Hüseyin Cavidin büstünü ziyarət edib. Hüseyin Cavidin büstü önünə gül dəstəsi qoyulub.

AMEA ilə AFAD arasında imzalanmış Anlaşma Memorandumu qardaş ölkənin mediasında

AMEA ilə Türkiyənin Daxili İşlər Nazirliyinin Təbii Fəlakət və Fövqəladə Halların İdarə olunması Agentliyi (AFAD) arasında Zəlzələ Müşahidə Sistemləri üzrə Əməkdaşlıq haqqında imzalanmış Anlaşma Memorandumuna qardaş ölkənin mediası geniş yer verib.

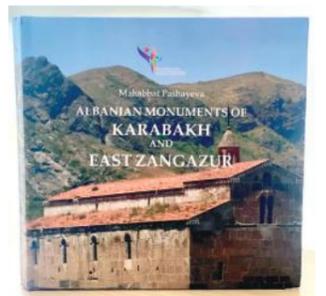
Bələ ki, Türkiyənin məşhur "Yeni akit" qəzeti, "yesiligidir", "konyabakis", "haberiniz.com", Avrasiya Araşdırmalar Mərkəzi və digər saytlarında AFAD və AMEA-nın nəzdində Respublika Seysmoloji Xidmət Mərkəzi arasında seysmoloji tədqiqatlar sahəsində birgə həyata keçirilən işlər diqqətə çatdırılıb, imzalanmış müqavilənin əhəmiyyətinə toxunulub.

Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun Alban abidələri

AMEA-nın Mərkəzi Elmi Kitabxanasına (MEK) "Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun Alban abidələri" adlı kitab daxil olub.

Kitabda Azərbaycanın Qarabağ və Şərqi Zəngəzur ərazilərində keçən əsrin son illərinə qədər aşkar edilən və bir qismində elmi tədqiqat işləri aparılan yüzdən artıq alban memarlıq abidəsi haqqında tarixi arayış verilib, bölgənin alban abidələri ilə bağlı tarixi-etnoqrafik, arxeoloji, memarlıq materialları toplanaraq ümumiləşdirilib. Lakin bu, bölgənin alban abidələrinin tam təsnifatı deyil.

Qeyd edək ki, dəyərli nəşrin layihə müəllifi BBMM-in Himayəçilik Şurasının sədri, akademik Kamal Abdullayev, müəllifi professor Məhəbbət Paşayeva, elmi redaktorları mərhum professor Teymur Bünyadov, professor Kərim Şükürov, layihəyə məsul BBMM-in icraçı direktoru Rəvan Həsənov, redaktoru Tahir Kazımlıdır.

"Peşə təhsili haqqında" Qanuna dəyişikliklər parlamentin plenar iclasına tövsiyə olunub

Sentyabrın 18-də Milli Məclisin Elm və təhsil komitəsinin cari ilin payız sessiyasında ilk iclası keçirilib.

AZƏRTAC xəbər verir ki, komitə sədri Bəxtiyar Əliyev gündəliyə üç məsələnin daxil edildiyini deyib.

O, əvvəlcə Milli Məclisin 2023-cü il yaz və növbədənəkar sessiyaları ərzində Elm və təhsil komitəsində görülmüş işlərin hesabatını təqdim edib. Qeyd olunub ki, hesabat dövründə komitənin 5 iclası keçirilib, iclaslarda 16 məsələyə baxılıb. Baxılan məsələlər barədə məlumat verən komitə sədri müzakirələrdən keçən qanun layihələrinin elm və təhsil sahəsində həyata keçirilən uğurlu islahatların hüquqi bazasının möhkəmləndirilməsinə xidmət etməsindən danışdı.

Keçən sessiyalar dövründə xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyi ilə əlaqədar Milli Məclis tərəfindən ölkə və beynəlxalq miqyasda keçirilən tədbirlərdən söz açaraq Bəxtiyar Əliyev deputatların, o cümlədən komitə üzvlərinin bu tədbirlərdə fəal iştirakını qeyd edib. Diqqətə çatdırılıb ki, hesabat

dövründə komitəyə 227 müraciət daxil olub, onlarla bağlı müvafiq tədbir görüldü. Komitə sədri, həmçinin elm və təhsil sahəsinin aktual məsələləri ilə bağlı komitənin gördüyü işlərdən, keçirilən ictimai müzakirələrdən danışdı.

Elm və təhsil komitəsinin 2023-cü ilin payız sessiyası üçün iş planı barədə qeyd edilib ki, sənəddə komitəyə daxil olacaq qanun layihələrinə, həmçinin digər sənədlərə baxılması nəzərdə tutulub. İş planında "Ali təhsil haqqında" qanun layihəsinin də müzakirəsinin nəzərdə tutulduğunu deyən komitə sədri layihə ilə bağlı görülən işlər barədə məlumat verdi.

"Peşə təhsili haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi (birinci oxunuş) ilə bağlı komitə sədri bildirdi ki, sənəd Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü uğrunda döyüş əməliyyatlarında iştirak etdiyinə görə "Müharibə veteranı" adı almış şəxslərin dövlət peşə təhsili müəssisələrində ödənişli əsaslarla təhsil aldıqları müddətdə təhsil haqqının 2023/2024-cü tədris ilindən etibarən dövlət büdcəsinin vəsaiti hesabına ödənilməsi təklif olunub.

Gündəlikdəki məsələlərin müzakirəsində komitənin sədr müavini Musa Qasımlı, komitə üzvləri İsa Həbibbəyli, Kamile Əliyeva, Ceyhun Məmmədov, Etibar Əliyev, Anar İsgəndərov, Tamam Cəfərova, Müşfiq Məmmədli çıxış edərək komitənin cari ilin yaz və növbədənəkar sessiyalarında görülən işlər, payız sessiyası üçün iş planı ilə bağlı fikirlərini açıqlayıblar, rəy və təkliflərini səsləndiriblər.

Müzakirəyə çıxarılan qanun layihəsinin təqdir edən deputatlar dəyişikliyi Prezident İlham Əliyevin əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi siyasətinin, o cümlədən müharibə veteranlarına diqqət və qayğının növbəti təzahürü kimi dəyərləndiriblər.

Sonda komitə üzvləri 2023-cü ilin yaz və növbədənəkar sessiyaları ərzində Elm və təhsil komitəsində görülmüş işləri qənaətbəxş sayıblar, qarşıdakı payız sessiyası üçün komitənin iş planını təsdiqləyiblər. Həmçinin "Peşə təhsili haqqında" Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi birinci oxunuşda baxılmaq üçün Milli Məclisin plenar iclasına tövsiyə edilib.

Qərbi Azərbaycanla bağlı elmi konfrans

AMEA-nın Naxçıvan Bölməsində Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun təşkilatçılığı ilə "Xalqımızın qədim yurd yeri: Qərbi Azərbaycan" mövzusunda elmi konfrans keçirilib.

Konfransı giriş sözü ilə Naxçıvan Bölməsinin sədri, akademik İsmayıl Hacıyev açaraq bildirib ki, əsrlər öncə ermənilər öz ərazilərimizə məqsədlə köçürülmüş, sonralar tarixi torpaqlarımız hesabına "ərazilərini" genişləndirmiş, öz məkrli niyyətlərini həyata keçirmək üçün xalqımıza qarşı kütləvi qırğınlar, soyqırımlar törətmiş, deportasiyaya məruz qoymuşlar. Havadarlarının dəstəyi ilə öz planlarını reallaşdıran ermənilər Qərbi Azərbaycanda 499 Azərbaycan kəndini dağıtmış, 704 kəndin türk mənşəli adını dəyişmiş, bölgəni süni şəkildə erməniləşməyə məruz qoymuşlar.

Qeyd edilib ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin soydaşlarımızın ata-baba yurdlarına qayıtmaları üçün apardığı ullaşdırıcı siyasət bu gün onun layiqli davamçısı Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Bölmə sədri ölkə başçısının 24 dekabr 2022-ci ildə Qərbi Azərbaycandan olan bir qrup ziyalı ilə görüşünü xatırladaraq bildirib ki, həmin tədbirdə Prezident İlham Əliyev geniş nitq söyləmiş, həmin çıxış Qərbi Azərbaycana qayıdışın təməlini formalaşdırmış, geri dönüşün reallaşması üçün istiqamətləndirici amil olmuşdur. Alim Qərbi Azərbaycana Qayıdış Konsepsiyasının artıq hazırlandığını və bu istiqamətdə bir çox işlərin görüldüyünü deyib.

Öz işinə məruzələrlə davam edən konfransda Tarix, Etnoqrafiya və Arxeologiya İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru Musa Quliyev "Göyçə-Dərələyəz elegiyası", institutun şöbə müdiri, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Toğrul Xəlilov "Qərbi Azərbaycanın qayaüstü təsvirlərinin Naxçıvan paralelləri", aparıcı elmi işçi, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Sara Hacıyeva "Qərbi Azərbaycanın qoç və qoyun heykəli qəbirüstü abidələri", elmi işçi Aysel İsmayilova "Qərbi Azərbaycanın tarix-memarlıq abidələrində erməni vandalizminin izləri" mövzusunda məruzə ediblər.

Məruzələrdə Dərələyəz və Göyçə mahallarının özəli Azərbaycan torpaqları olması faktına diqqət çəkilib, bölgənin tarixən türklərə məxsusluğu, buradakı türk mənşəli toponimlər, mövzu ilə bağlı tədqiqatlar diqqətə çatdırılıb. Ermənilərin dəyişdiriyi, yaxud təhrif etdiyi toponimlərimizin bir qismi sadalanaraq, həmin yer adlarının etimologiyası izah olunub. Soyuqbulaq və Qarakilsə qayaüstü təsvirləri, bu təsvirlərin ifadə etdiyi məzmun və süjet xəttinin ümumtürk təfəkkürünə məxsusluğundan bəhs olunub. Qarakilsə təsvirləri ilə Gəmiqaya qayaüstü təsvirlərinin ortaq səciyyəvi xüsusiyyətləri iştirakçıların diqqətinə çatdırılıb. Urud kəndində qeydə alınmış 100-ə yaxın qoç heykəli qəbirüstü abidələrinin türk inanc sistemində yerindən söz açılıb. Həmin abidələrin prototürk mədəniyyətinə aid olması, türk mənşəli etnosların bölgənin yerli əhalisi olması faktı əsaslandırılıb.

Erməni vandalizminə məruz qalmış Sərdar qalası, Sərdar məscidi, Abbas Mirzə məscidi, Aşıq Ələsgərin qəbirüstü abidəsi və başqa tarix-memarlıq abidələrimizin inşa tarixi, memarlıq xüsusiyyətləri və dağıdılması barədə məlumat verilib.

Tədbirə yekun vuran akademik İsmayıl Hacıyev Qərbi Azərbaycan, o cümlədən Zəngəzurla bağlı konfransların növbəti aylarda da keçirilməsinin vacibliyini vurğulayıb, müəyyən təkliflər irəli sürüb.

Professor Xəlil Yusiflinin xatirəsi yad edilib

AMEA-nın Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzi Əməkdar elm xadimi, "Şöhrət" ordenli, professor Xəlil Yusiflinin (1935 - 2022) anım gününə həsr edilmiş dəyirmi masa keçirilib.

Gəncə Bölməsinin elmi katibi Elnur Həsənov iştirakçıları Bölmənin sədri, akademik Fuad Əliyevin adından salamlayıb və görkəmli alim, filologiya elminin, xüsusən nizamişünaslığın nəhəng ismlərindən olan Xəlil Yusiflinin əziz xatirəsinin daim bu elm ocağında hörmətlə anıldığını, mütəmadi olaraq, onun həyat və elmi fəaliyyətinə həsr olunmuş tədbirlər keçirildiyini, kitablarının nəşr olunduğunu diqqətə çatdırıb.

Tədbir iştirakçıları alimin xatirəsinə ithaf olunan, Gəncə Bölməsində hazırlanmış filmə tamaşa ediblər.

Folklor İnstitutundan tədbirə qatılmış qonaqlardan Mifologiya şöbəsinin müdiri, professor Seyfəddin Rzasoy "Professor Xəlil Yusiflinin Nizamişünaslığının inkişafındakı rolu", dosent Qalib Sayılov isə "Professor Xəlil Yusifli və klassik Azərbaycan ədəbiyyatı" mövzularını çıxış ediblər.

Həmçinin Gəncə Bölməsinin Nizami Gəncəvi Mərkəzinin direktoru, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Əlimuxtar Muxtarov "Nizamişünas alim, professor Xəlil Yusifli və Azərbaycan nizamişünaslığı" və Bölmənin Humanitar Tədqiqatlar İnstitutunun Ədəbiyyat şöbəsinin müdiri, filologiya üzrə fəlsəfə doktoru Ruziyeva Quliyeva "Professor Xəlil Yusiflini xatırlayarkən" adlı məruzələri dinlənilib.

Anım tədbirində çıxış edənlər görkəmli ədəbiyyatşünas alim, nizamişünaslığımızın patriarxı professor Xəlil Yusiflinin Azərbaycan elminin şərəfini yüksəldən şəxsiyyətlərdən olduğu, onun adının yalnız ölkəmizdə deyil, dünya miqyasında da tanındığı, həmişə hörmət və rəğbətə çəkildiyi, əsrlərinin ən mötəbər mənbələr kimi qəbul edildiyi qeyd olunub.

Zəfər gününün başlanğıcı - 27 sentyabr

Əvəllər təqvimdə bir çox günləri kədərli qarşılayan Azərbaycan xalqı 28 il müddətində hər il düşmən əsarətində olan şəhər və rayonlarımızın işğal günlərini yad edirdi. Lakin, Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Rəşadətli Azərbaycan Ordusu kədərli günləri qürurlu günlərə əvəz etdi. 27 sentyabr İkinci Qarabağ müharibəsində canlarını fəda etmiş şəhidlərimizin Anım Günü olması ilə bərabər, həm də Zəfər gününün başlanğıcıdır. Bütün cəbhə boyu əks-hücum əməliyyatı başlaması barədə verilmiş qərar ilə Ordumuz tarixi qələbəmizi şərtləndirdi.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında, Müzəffər Ordumuzun gücü, xalqımızın birliyi, əsgər və zabitlərimizin qanı-canı bahasına torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Azərbaycan bir daha güclü bir dövlət kimi öz qüdrətini bütün dünyaya göstərdi. 44 günlük Vətən müharibəsi ərzində Qələbə qazanmağımız sözsüz ki, dövlətimizin başçısı İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət, Azərbaycan Ordusunun

Vətənə məhəbbəti və xalqımızın "dəmir yumruq" kimi Ali Baş Komandanın ətrafında birləşməsinin nəticəsi idi. Dövlət başçısı İlham Əliyevin 27 sentyabr Anım Günündə xalqa etdiyi müraciət bizi qalib xalq olaraq bir daha duyğulandırdı, qürurlandırdı. Bu müraciəti dinlədikcə bir daha Ali Baş Komandanımızla, şəhidlərimizlə, qazilərimizlə, Ordumuzla, bütövlükdə xalqımızla qürur duyduq. Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyev

müraciətində ilk növbədə şəhidlərimizi - canı, qanı bahasına bu qələbənin qazanılmasında iştirak etmiş əsgər və zabitlərimizi hörmət və ehtiramla andı. Əsgər və zabitlərimizin qəhrəmanlığını, igidliklərini yüksək dəyərləndirdi.

Bundan sonra biz qalib ölkə, qalib xalq olaraq yaşayacağıq, azad edilmiş torpaqları qurub bərpa edəcəyik. İllərlə öz doğma sakinlərini gözələnən o torpaqlara həyat qayıdır, insanlar qayıdır. Biz daim Müzəffər Ali Baş Komandanın ətrafında dəmir yumruq kimi birləşəcək, çiçəklənən Azərbaycanı birlikdə qoruyacağıq.

Fərid MUSTAFAYEV
YAP Yasamal rayon Elm və Təhsil Nazirliyinin Torpaqşünaslıq və Aqrökimya İnstitutu üzrə ərazi partiyası təşkilatının sədr müavini

Özümüzə qayıdış günü

Tarixən illərini at üstündə, döyüş meydanlarında keçirən xalqlar olub. Bu, o xalqlardı ki əsarəti qəbul etmir, köləliyi ölümdən bəter sayırlar. Onları ram etmək, itaətə öyrətmək mümkün deyil. Döyüşə toya-bayrama getdiyi kimi gedən xalq azad və hür yaşamağa məhkumdur. Bu cür xalqlar tarix yaradır və yaratdığı tarixi var olduqca yaşatmağı bacarır.

Geriye boylanıb xarakterində döyüşçülük, igidlik olan xalqları axtarsaq qarşımıza ilk olaraq türklər çıxacaq. O türklər ki, güneydə qaldırdığı qılınca quzeydə qınına qoyar, Asiya çöllərindən Qafqaz dağlarına, Balkanlardan Dəclə-Fərat sahillərinə qədər at üstündə gəder, hər biri tarixdə iz qoyan dövlətlər, imperiyalar yaradardı. Bunu bütün dünya görə-görə gəlir. Türkün addım səsinə eşidən kimi ya yunan sərkərdələri kimi qılınclarını boyunlarından asıb imdad diləyər, ya da Roma papaları kimi sağ qaldıqları üçün üç gün, üç gecə kilse zəngləri çalıb, dualar oxuyarlar. Tarix yaradanlar tarixi unut-

mur. Lakin bəşər tarixinin künc-bucağında ilişib qalan kiçik xalqların yaddaşı da kiçik olarmış. Çünki onlar unudular. Unudular türklə "müharibə-müharibə oyunu"nun axırını, unudular türkün torpağını işğalda saxlamağın nəticəsini, unudular tarix yaradan türklə tarixi böhtan atmağın əvəzini. Elə buna görə də türkün V əsrdə də, XV əsrdə də, XXI əsrdə də türk olub türk qaldığını anlamırlar. Hansı ağılı başında olan xalq türkün torpağını qiyamətə qədər tapdaq altında saxlayacağını düşünə bilərdi? Elə bu düşüncəsizlikləri idi ki, 44 gün başlarına yağan od-alovdan xilas olmaq üçün bütün dünyaya yalvarırdılar. Eşidən oldumu bu yalvarışları? Olmadı. Çünki dünya Azərbaycan türkünün Şuşada göstərdiyi qəhrəmanlığın şokundan ayrılmamışdı.

27 sentyabr türkün özünə qayıdış tarixinin başlanğıcıdır. Ədalətsiz dünyadan ədalət gözləməyin son günü, ədalətsiz dünyada ədalət yaratmağın ilk günüdür. Humanizmi başa düşməyənlər, 30 il səbr edib sülhə sadıq olmağı anlamayanlar məhz bu gün hər şeyi başa düşdülər. Onlar anladılar ki, dəyişən yalnız təqvimdir. Türkün vətən sevgisi, tor-

pağa bağlılığı, döyüş əzmi dəyişmir. Dünyada son türk qalana kimi bu dəyərlər onunla yaşacaq.

Çox səbr etdik, dözdük, danışmaq istədik. Qan tökülməsini istəmədik. Danışıqların hər mərhələsində bu dəfə alınar dedik. Alınmadı. Əslində bizim üçün heç nə dəyişmədi. Sülh danışıqlarının sonunda da torpaqların azad olunmasını istəyirdik, döyüş meydanında da məqsədimiz bu idi. Biz qarşımıza qoyduğumuz məqsədə çatdıq. Atalarımızın, babalarımızın getdiyi yolu getdik. Bir daha dünya başa düşdü ki, türkü aldatmaq, ona hiylə gəlmək olar, amma döyüş meydanında heç bir vasitə türk ordusunu məğlub etməyə yetərli deyil. Yalnız türkün öz mərhəmətinə ümid etmək qalır. Bu mərhəmət də var. 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra yenə bu mərhəmətə sığınub xain eməllərdən əl çəkməyənlər tarixdən ibrət götürməyəcək qədər düşüncəsiz və ağılsızdırlar. Olsun. Bizim humanist və sülhsevərliyimizi başa düşməyənlər Zəfər günlərimizin sayını artırır.

Orxan İSAYEV
AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun elmi işçisi

Bəxtiyar Siracov: "Xaricdə yaşayan alimlərimiz Azərbaycan elminin problemlərinin həllində yaxından iştirak etməlidirlər"

Müəssisimiz uzun illər Azərbaycan elmini dünyada layiqincə təmsil edən, Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentlikdə (AEBA) çalışmış həmvətənimiz, təşkilatın "Təminatlar" (Sadeguards) departamentinin "Proqram Təminatı Yaradılması" (Software Development) şöbəsinin rəhbəri işləmiş fizika-riyaziyyat üzrə fəlsəfə doktoru Bəxtiyar Siracovdur.

Bəxtiyar müəllim informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) sahəsində apardığı tədqiqatlar, əldə etdiyi elmi və praktiki nəticələr, eləcə də Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentlikdəki fəaliyyəti və s. ilə bağlı suallarımızı cavablandırır. Müəssisəni təqdim edirik:

• Qurum nüvə təhlükəsizliyi standartlarını işləyib hazırlayıb və bu standartlar əsasında nüvə enerjisinin tətbiqində yüksək səviyyəli təhlükəsizliyin təmin edilməsinə, habelə insan sağlamlığının və ətraf mühitin qorunmasına töhfə verir;

• Agentlik tətbiq etdiyi təftiş sistemi vasitəsilə özlərini nüvə silahlarının yayılmasına qarşı müqaviləsi (Nuclear Non-Proliferation Treaty) ilə bağlı öz öhdəliklərinə əməl etmələrinə nəzarət edir, nüvə materialları və avadanlıqlarının yalnız dinc məqsədlər üçün istifadə olunmasına təminat verir.

Üzərində işlədiyimiz layihələr əsasən AEBA-nın təftiş missiyası ilə bağlı olmuşdur. AEBA inspektorları yaratdığımız informasiya sistemlərini dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən atom stansiyalarının nüvə resurslarının və fəaliyyətinin təftiş edilməsində istifadə edirlər. Belə informasiya sistemlərinin arxitekturasının hazırlanması, sərəməli işləməsi, məlumatların təhlükəsiz şəkildə ötürülməsi və saxlanması kimi məsələlərin ciddi şəkildə layihələndirilməsi çox vacibdir. Mən əminliklə deyə bilərəm ki, ümumilikdə AEBA, o cümlədən bizim şöbəmizin əməkdaşları bu vəzifələrin öhdəsindən layiqincə gəlməyə nail olmuşlar. Agentlikdə çalışdığım illər ərzində bir neçə belə layihənin həm rəhbəri, həm də icraçısı olmuşam. Ən uğurlu layihəm isə Agentliyin atom stansiyalarında həyata keçirdiyi təftişlərin hesabatlarının daha asanlıqla tərtib olunması, onların güvənli şəkildə ötürülməsi və emalının keyfiyyətinin yüksəldilməsi, hesabatların özlərini nüvə öhdəlikləri müddətində əhəmiyyətli dərəcədə qisaldılması ilə nəticələnən informasiya sisteminin yaradılması olmuşdur. Bu işimizə görə mən və komanda üzvlərim Agentliyin xüsusi mükafatına layiq görülmüşük.

Sualın ikinci hissəsinə gəlincə isə qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan ilə AEBA arasında uzun illərdir ki, çeşidli birgə layihələr həyata keçirilir. Bu layihələr elmimizə, iqtisadiyyatımıza, təbətətimizə və digər sahələrə fayda verə biləcək istiqamətləri ehtiva edirlər.

• Bildiyimiz kimi, Atom Enerjisi üzrə Beynəlxalq Agentliyin Nobel Sülh Mükafatını qazandıranları siyahısında sizin də xidmətləriniz qeyd olunur. Təşkilat bu nüfuzlu mükafata hansı istiqamətdə fəaliyyətinə görə layiq görülüb?

Nobel Sülh Mükafatı 2005-ci ildə həm təşkilatımız, həm də o zamankı baş direktorumuz Məhəmməd Əl-Baradeiyə "nüvə enerjisinin hərbi məqsədlər üçün istifadəsinin qarşısının alınmasında və nüvə enerjisinin dinc məqsədlər üçün ən təhlükəsiz şəkildə istifadə edilməsinin təmin edilməsində göstərdikləri xidmətlərə görə" yar-yarı nisbətə verilmişdir. Mən də AEBA-nın əməkdaşı olaraq digər həmkarlarımla bərabər bu mükafatın qazanılmasında payımın olmasından çox qürurluyam. Agentliyin binasının içərisində asılmış lövhədə bu mükafata layiq görülmüş bütün əməkdaşlarla birlikdə mənim də adımdır.

• Məlum olduğu kimi, AMEA-nın təşkilatçılığı ilə cari ilin noyabr ayında Nobel mükafatı haqqında maarifləndirmə işlərinin aparılması məqsədilə "Nobel mükafatına aparan yolum dərsləri: mif, uğurlar və çağırışlar" mövzusunda elmi konfransın keçirilməsi nəzərdə tutulur.

Nobel mükafatı fizika, kimya, iqtisadiyyat, təbət, ədəbiyyat kimi elm sahələrinə mühüm töhfələr vermiş, həmçinin dünyada sülhün təmin olunmasında əhəmiyyətli xidmətləri olmuş şəxslərə və ya qruplara verilir. Mükafata təqdim olunmuş işlər orijinal və yenilikçilikli olmalı, cəmiyyətə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilməlidir.

Hesab edirəm ki, Azərbaycan alimlərinin Nobel mükafatına namizəd göstərilə bilməsi üçün onlar dünya elmi mərkəzləri ilə sıx əlaqələr yaratmalı, elmin ən aktual, dünya ictimaiyyətinə fayda verə biləcək istiqamətləri üzrə araşdırmalar aparmalı və əldə edilən nəticələrin həyatda öz tətbiqini tapdığını nümayiş etdirə bilməlidirlər. Əlbəttə ki, mühüm şərtlərdən biri də el-

mə, alimlərə müvafiq dövlət qurumları, özəl şirkətlər və ya xeyriyyəçilər tərəfindən maddi-texniki, mənəvi dəstəyin verilməsidir.

Qeyd etdiyim məsələlər bu ilin 28 iyul tarixində AMEA-nın prezidenti, akademik İsa Həbibbəyli və vitse-prezident, akademik Rəsim Əliquliyev ilə keçirdiyimiz görüşdə də ətraflı müzakirə olunmuşdur. Görüşdə ölkəmizdə Nobel mükafatı haqqında maarifləndirmə işlərinin aparılması, Azərbaycan elminin bu mükafatı qazanmış dünyanın aparıcı alimlərinin tədqiqat istiqamətlərinə doğru yönləndirilməsi məsələlərinə böyük diqqət ayrılmışdır.

• Azərbaycanın dünyanın müxtəlif ölkələrində fəaliyyət göstərən diaspor təşkilatlarının fəaliyyətini necə qiymətləndirirsiniz?

Müxtəlif ölkələrdəki diaspor təşkilatlarının fəaliyyəti ilə yaxından tanış olmadığım üçün belə bir qiymətləndirmə verə bilmərəm. Lakin

deyə bilərəm ki, Azərbaycan Respublikasının Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsi diaspor təşkilatlarının fəaliyyətlərini istiqamətləndirməsi üçün əhəmiyyətli işlər görür. Azərbaycan evlərinin açılmasında, dilimizin gənc nəsəyə öyrədilməsi üçün həftəsonu məktəblərin təşkilində, lazımı dərslər və seminarların təmin olunmasında bu Komitə faydalı layihələr həyata keçirir. Bundan əlavə, dünyaya səpələnmiş Azərbaycan əsilli alimlərin fəaliyyətinin əlaqələndirilməsinə, onların vətənimizdə icra olunan çeşidli layihələrə cəlb olunmasına töhfə verir. Məsələn, 2022-ci ilin dekabr ayında Diaspora İş üzrə Dövlət Komitəsinin təşkilatçılığı və dəstəyi ilə İstanbulda baş tutmuş elm xadimlərinin toplantısını nümunə göstərə bilərəm. Toplantı xaricdə yaşayan azərbaycanlı alimlərimizin bir birlik şəkildə təşkilatlanmasına həsr olunmuşdu. Bu tədbirdə rəsmi olaraq Dünya Azərbaycanlı Alimlər Birliyinin (DAAB) təsis olunduğu elan edildi, birliyin fəaliyyət istiqamətləri müəyyənləşdirildi, idarə heyətinin üzvləri seçildi. DAAB-ın uğurlu fəaliyyət göstərəcəyinə inanıram və təşkilata Azərbaycanda icra olunacaq elmi, iqtisadi və digər sahələrlə bağlı layihələrdə uğurlar arzulayıram.

• Müxtəlif ölkələrdə fəaliyyətini davam etdirən alimlərimizə AMEA arasında əlaqələr hansı istiqamətlər üzrə aparılır?

Əminəm ki, AMEA ilə Azərbaycan hüduqlarından kənarında yaşayan alimlərimiz arasında ən müxtəlif istiqamətlərdə müntəzəm əlaqələr mövcuddur. Düşünürəm ki, xaricdə yaşayan həmvətənlərimiz Azərbaycan elminin problemləri ilə yaxından tanış olmalı, onların həllində yaxından iştirak etməli, tədris müəssisələrimizdə müasir elmi mövzularda mühazirələr oxumalı, gənc alimlərin yetişdirilməsinə dəstək olmalıdır. Azərbaycanda icra olunan həm elmi, həm də iqtisadiyyatla bağlı layihələrə dünya elm mərkəzlərinin cəlb olunması faydalı olardı. Təbətətdə, incəsənətdə və digər sahələrdə də əməkdaşlıq etmək üçün potensial imkanlar öyrənilməli və həyata keçirilməlidir.

• Son olaraq, nüfuzlu elmi bazalarda yüksək istinad indeksinə malik olmaq, Azərbaycan elmini dünyada uğurla təmsil etmək üçün gənc tədqiqatçılara nələri tövsiyə edərdiniz?

Tədqiqatçılarımız öz sahələri üzrə peşəkar olmalı, dünyada əldə edilmiş ən müasir biliklərə dərinləndirilməli, üzərində işlədikləri mövzuların ən aktual elmi istiqamətlərə aid olmasına çalışmalı, aldıkları nəticələri beynəlxalq jurnallarda çap etməli, konfranslarda təqdim etməli, dünyanın ən qabaqçılıq elmi mərkəzlərinə, universitetlərinə ezam olunmalı, ən zəngin kitabxanalardan istifadə etməlidirlər. Bundan əlavə, onlar nitq qabiliyyətlərini inkişaf etdirməli, ana dilini, eləcə də öyrəndikləri xarici dilləri mükəmməl bilməli, öz sahələri üzrə müvafiq dərəcələri qazanmalı, bir-biri ilə daim ünsiyyətdə olmalı, təcrübə, bilik mübadiləsi üçün bu dərəcələrin fəaliyyətindən bəhrələnməli, elmi işlər üzrə müsabiqələrin təşkil olunmasında yaxından iştirak etməlidirlər.

Elmin populyarlaşdırılması çox vacib addımlardan biri olmalıdır. Gənclərimizin elmə həvəsinin artırılması üçün Elm Muzeyi və ya Elm Mərkəzi kimi bir qurumun yaradılması da faydalı ola bilər. Qeyd edirəm ki, bu sahədə dünyada bizim faydalana biləcəyimiz zəngin təcrübə toplanmışdır.

Bir məqamı da xüsusilə vurğulamaq istəyirdim ki, tədqiqatçılarımız milli-mənəvi dəyərlərimizi dərinləndirən öyrənməli və onların layiqli daşıyıcıları olmalıdırlar. Tariximizə, mədəniyyətimizə, elmi irsimizə sahib çıxmalı, ta qədim zamanlardan indiyə kimi dünyanın, eləcə də Azərbaycanın bütün görkəmli şəxsiyyətlərini tanımalı, onların bizə qoyub getdiyi irsi öyrənməli və öz işlərində bu zəngin irsədən faydalanmalıdırlar.

Müəssisəni apardı:

Nərgiz QƏHRƏMANOVA

AMEA Rəyəsət Heyəti aparatının İctimaiyyətlə əlaqələr, mətbuat və informasiya şöbəsinin Elektron informasiya sektorunun müdiri

Özbək ədəbiyyatına həsr olunmuş monoqrafiya

AMEA-nın Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutunun icraçı direktoru, fil.f.d., dos. Mehman Həsənlinin "XX əsrin əvvəllərində özbək ədəbiyyatında cədidizm (Əbdürrauf Fitratın yaradıcılığı əsasında)" monoqrafiyası "GlobeEdit" nəşriyyatı tərəfindən çap olunub.

Monoqrafiya XX əsrin əvvəllərində özbək maarifçi fikrinin formalaşmasında mühüm rol oynamış, cədidçilik hərəkatının əsas nümayəndələrindən biri olan Əbdürrauf Fitrat və onun müasirlərinə həsr edilib. Nəsr, dramaturgiya, poeziya və publisistika dəyərli əsərlər yazaraq təkcə özbək ədəbi fikrində deyil, ümumilikdə Türk dünyasının maarifçi düşüncəsinin inkişafında müstəsna xidmətlər göstərmiş Əbdürrauf Fitratın çoxcəhətli yaradıcılığı tədqiqat işində araşdırılıb. Monoqrafiyada Əbdürrauf Fitratın yaradıcılığı kontekstində özbək dramaturgiyasının və romançılığının yaranması, poeziyada və publisistika cədid ideyalarının təbliği məsələləri tədqiq edilib.

Xatırladaq ki, kitab fil.f.d., dos. Mehman Həsənlinin 2013-cü ildə müdafiə etdiyi magistr dissertasiyanın əsasında nəşrə hazırlanıb. Monoqrafiyanın elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru, dosent Almaz Ülvi Binnətovadır.

"Güney Azərbaycanlıların milli-azadlıq hərəkatı (1941-1946-cı illər) tarixinin tarixşünaslığı"

AMEA-nın Tarix İnstitutunun baş elmi işçisi, tarix elmləri doktoru Vaqif Abışovun "Güney Azərbaycanlıların milli-azadlıq hərəkatı (1941-1946-cı illər) tarixinin tarixşünaslığı" adlı monoqrafiyası nəşr olunub.

Kitabın elmi redaktoru tarix elmləri doktoru Eynulla Mədəti, rayçilər tarix elmləri doktoru, professor İsmayıl Musa və tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent Səməd Bayramzadədir.

Monoqrafiyada İranda Azərbaycan türklərinin milli-azadlıq hərəkatının (1941-1946 - cı illər) tarixi ilə əlaqədar, əsasən Güney Azərbaycanlıların Milli Hökumətinin üzvlərinin və digər soydaşlarımızın yazmış olduqları əsərlər, eləcə də sovet, çağdaş Azərbaycan və Rusiya tarixşünaslığı təhlil olunur.

Kitab Azərbaycanın ən yeni tarixini araşdırırlar, müəllim və tələbələr, həmin illərin siyasi-tarixi hadisələri ilə maraqlananlar, eyni zamanda geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

Yurd yerlərimiz haqqında düşüncələr

Sevimli tələbəm Mürsəl Ağamirzəyevin həyat yoldaşı Həqiqət müəllimə, həyatı çox tez tərk etmiş tələbəmə həsr etdiyi "Yarımqıç qalmış arzular" kitabının əlyazmasını oxuyub fikrimi bildirmək üçün mənə təqdim etmişdi. Mürsəl həm əla oxuduğuna, həm də adət-ənənələrimizə qəlbən bağlı olduğuna görə sevimli tələbəmə çevrilmişdi.

Çox gənc olsa da, onda adət-ənənələrimizlə bağlı ağısaqqal dünyagörüşü formalaşmışdı. Bunu Həqiqət müəllimənin örnək olmaq baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edən kitabından da görmək olur. Həqiqət xanım yazır: "Bir gün dedim, Mürsəl, evimiz geniş və rahatdır, anan da kənddə o boyda evdə təkdir, ananı da gətir bura. Hamımız birgə yaşayaq, sən də yollardan yığış, kənddəki evi də sat getsin". Mürsəl dinmədi. Mən də susdum. Sonralar bu söhbəti bir-iki dəfə təkrarladım. Axırncı dəfə bu söhbəti salanda Mürsəl həyəət qapısından geri qayıtdı, sırğamdan tutub dedi: "Həqiqət, sən bu söhbəti bir neçə dəfə açmışsan, indi mənə diqqətlə qulaq as və sırğa et as qulağından. Bildiyin kimi mən kəndçi balasıyam, rayon adamıyam, amma sən şəhərlisən. Şəhərlilər üçün yurd söhbəti yoxdur, bu evi xoşlamırlar, satıb gedib başqa ev alırlar. Amma bizim üçün yurdun böyük mənası var. Əgər o yurda oğul qismətdirsə, o yurd yaşayır, içində oğul yaşasa da, yaşamasa da ona deyirlər, bura filankəsin atasının yurdu, yox əgər o yurda oğul qismət deyilsə, yurdun daşları bir-bir tökülür, o tökülmiş daşlara deyərler, bura filankəsin xarabasıdır, amma heç vaxt satılmaz".

Mürsəlin bu müdrik kəlamı ani olaraq qonşumuz Rzaqulu kişinin xaraba qalmış evini xatırladı, tez də unuttum.

Xatirini çox istədiyim tələbəmin ruhu şad olsun deyərək Həqiqət xanımın kitabının əlyazmasını redaktə etdim, geniş ön sözlə münasib tirajla çap etdirdim. Bu yaxınlarda "525-ci qəzet"də tanınmış tənqidçi və şairə Bəsti Əlibəylinin "Köhnə ev" şeirini oxudum. Bir çox ailələr kimi onların ailəsinə də Qarabağ müharibəsinin vurduğu sağalmaz yaradın, iki qardaş itkisindən xəbərim vardı. Lakin Əlibəyli kəndində, Ermənistanla sərhəddə tikilən, növrəyi pozulan, boş qalan evlərindən xəbərim yox idi. Bəsti xanımın ata ocağına həsr etdiyi şeir məni haldan-hala saldı:

*Köhnə xatirələr, köhnə bir evin,
Aramsız mərmə tək yağır üstünə,
İti caynağıyla bir qoca bayquş
Qanlı yaraların basır üstünə.*

*Əlbət, o evin də memarı vardı,
Memarın alağöz bir yarı vardı.
Təzə doğulmuşdu eşq adlı körpə
Onda xatirələr doğulmamışdı.*

*Balla dolu pətək dadında yuva,
Bilməm, gözə gəldi, ya qarğıış adlı.
Sevgi, əmək, hüsur dolu büsətdən
Geriye gözdağı, dərd, ağrı qaldı.*

*Qınamağa dəyməz dostu, tanış,
Allah da gen qaçar o xarabadan.
Təkce xatirələr sadıq dost kimi
Qovsa da çəkilmir böyür-başından...*

Şeiri oxuyandan sonra qəm, qüssə, kədəre qərq oldum. Göz önünə müharibədən qayıtmayan Mikayıl dayımın xarabası gəldi. Yaxşı yadımdadır, bir gün səs yayıldı ki, Mikayıl müharibədən sağ-salamat qayıdıb gəlir, kimsə onu Bakıda görüb. Bir gün, bir gecə aşıqlar dayımın evində çalib-oxudular. Dayımın yeganə övladı Sarıvərəm xəstəliyinə tutulub dünyasını dəyişdi. Büsəti pozulan yuva son vaxtlara qədər göz dağı kimi qalır.

Əslində Rzaqulu kişinin evinin xarabaya çevrilməsinə də müharibə bəis olmuşdu. 1941-ci ildə Böyük Vətən müharibəsi başlayan kimi onun böyük oğlu İbad müharibəyə apardılar. Bir müddədən sonra onun həlak olması barədə "qara kağız" gəldi. Müharibə çox evləri xaraba qoyub. Bugünlərdə "Şabran istirahət və yaradıcılıq kompleksi"ne istirahətə gedirdim. Magistraldan çıxıb abad bir kəndin içindən keçəndə sağ əldə qoşa xaraba

gördüm. Ürəyim qan ağladı. Yenə də qonşumuz Rzaqulu kişinin xarabası göz önünə gəldi. Rzaqulu kişinin bu gün də xatırladığım Kamal adlı kiçik oğlu da vardı. Kolxozda çobanlıq edirdi. Yaşı az olduğuna görə ona kiçik çoban deyirdilər. Bir gün xəbər yayıldı ki, Kamal öldürüldü. İki çoban sürükdən xeyli sayda toğlunu satanda Kamal deyib ki, kolxoz sədrinə xəbər verəcək. Bu, istintaq zamanı məlum olmuşdu. Bu hadisədən az sonra Rzaqulu kişinin arvadı, sonra isə özü dünyasını dəyişdi. Evi boş qaldı. Orada heç kim yaşamadı...

1955-ci ildə kəndimiz cərgəli formalı kəndə çevrildi. Küçələr salındı, kəndə işıq, evlərə radio və telefon xətti çəkildi. Kənddə "Radio qovşağı" yaradıldı. Bu, kəndlə şəhərin yaxınlaşması yolunda atılan inanılmaz addım idi. Kənddə filmlər göstərməyə, konsertlər verilməyə başladı. Övvəllər gecələr zülmətə qərq olan kəndimiz şəhər kimi çıraqban oldu. Açığını deyək ki, bunlar kənd həyatında görünməmiş tarixi hadisə idi.

Yeridir deyim ki, o dövrdə rayon adamlarının paytaxtda qeydiyyatda düşməsi və şəhərdə işlə təmin olunması, demək olar ki, qeyri-mümkün idi. Ali məktəbi bitirən rayonlu gənclər mütləq doğma yerlərə işə göndərilirdi. Hətta ali məktəbi bitirən şəhərli gənclər belə iki-üç ilə məcburən rayonlara işə göndərilirdi. Onların bəzisi orada evləni və ya ərə gedərək rayonlarda qalırdılar. Mənə ingilis dilindən dərş deyən, əslən Biləcərindən olan Məryəm müəllimə Aydın müəlliməyə ərə getdi və gələcək həyatını Qazax rayonu ilə bağladı. Paytaxtda qalmağa aşağıdakı hallarda mümkün idi: ali məktəblərin elmi potensialını gücləndirmək üçün ali məktəbi fərqlənmə diplomu ilə bitirən istedadlı gəncləri Elmi Şuranın qərarı ilə aspiranturada saxlayırdılar.

Gələcəyin böyük alimləri, akademik Ağamusa Axundov, akademik Tofiq Hacıyev, professor Nizaməddin Şəmsizadə bu yolla şəhərdə qalıblar. Bundan başqa, istedadlı gənclər rayonda işləyərək aspiranturaya imtahan verib şəhərdə qalmağa şanslı qazanmışdılar. Gələcəyin Əməkdar elm xadimləri Qəzənfər Kazımov, Məhərrəm Qasımlı, professor Vilayət Quliyev, Vaqif Yusifli belələrindən idi.

Keçən əsrin 90-cı illərinə qədər şəhərə axının qarşısı alındığına görə kəndlərdə evlərə böyük tələbat vardı. Qardaşlarım və bacım bütün var-yoxlarını qoyub fəxr etməyə layiq evlər tikdirmişdilər.

Lakin sonralar hər şey dəyişdi. Sevimli şairimiz Səməd Vurğun necə də dəqiq deyib: "Cahanda hər hökmü bir zaman verir". Təəssüflər olsun ki, ictimai formasiya dəyişdikdən sonra şəhərlərə axın gücləndi və kəndlərdə evlər boş qaldı. Zamanın hökmü beləymiş. Buna görə kimsə qınamaq, günahlandırmaq ədalətdən kənar olardı.

Məqalələrini böyük maraqla oxuduğum Sevinc Qarayevanın "Kənddən şəhərə böyük axın" məqaləsi də bu müşkül problemdən, onun həlli yollarından bəhs edir. Sevinc xanım bu münasibətlə iqtisadçı ekspert Rəşad Həsənova, millət vəkili Fazil Mustafaya, millət vəkili Vüqar Bayramova, hüquqşünas Sahil Məmmədova, təhsil ekspertləri Nadir İsrailov və Elçin Əfəndiyə müraciət edir, onların münasibətini oxuculara çatdırmaq istəyir. Ümumi fikir kənddən şəhərə axının əsas səbəbi kimi kənd yerlərində məşğulluğun olmaması göstərilir.

Təhsil ekspertləri universitetlərin bölgələrə köçürülməsi, şəhərciklərin və kampusların salınmasından söhbət açırlar. Ali məktəblərin kampuslarının olması təcrübəsinin dünyada olmasından bəhs edirlər.

Yeri gəlmişkən bu sahədə Azərbaycanda təcrübəmiz çoxdan vardır. Akademik İsa Həbibbəyli Naxçıvan Dövlət Universitetinə rəhbərlik etdiyi vaxt 108 hektardan artıq sahədə şəhərcik yarat-

mışdı. Həmin dövrdə akademik İsa Həbibbəylinin rəhbərliyi ilə burada müasir tələblərə cavab verən bir sıra mühüm infrastruktur layihələri həyata keçirilmişdir.

İndi universitetin 12 fakültəsində 6 minə yaxın tələbə oxuyur. Onların minə yaxını 10 xarici ölkələrdən gəlmiş tələbələrdir. Universitetin kampusunda elektron kitabxana, olimpiya idman mərkəzi, istirahət və yığıncaq zalları, tələbə evi, qonaq evi, yeməkxana, xəstəxana, internet, media mərkəzi, nəşriyyat, televiziya studiyası fəaliyyət göstərir. Universitetin elmi kitabxanasında 30-dan artıq dildə 200 minə yaxın kitab fondu var.

Əlbəttə ki, ciddi dövlət qayğısı olmadan bölgələrdə böyük vəsait tələb

edən, Naxçıvan Dövlət Universitetinə bənzər universitetlərin yaradılması qeyri-mümkün olardı. Mən bir onu bilirəm ki, kənddən şəhərə güclü axının qarşısını almaq üçün dövlət tərəfindən ciddi addımlar atılmalıdır. Əks-təqdirdə bizim kəndimizdə olduğu kimi insanlar yurd-yuvasını tərk edəcək, kəndlərdə evlər boş qalacaq. Bu il mart ayının 30-da Ulu Öndərimizə həsr olunan konfransda mürüzə etmək üçün İcra başçısının dəvəti ilə Tovuz rayonuna getmişdim. "Azərbaycan reallığında Heydər Əliyev epoxası" adlı mürüzə ilə çıxış etdim. Konfransdan sonra xoş əhval-ruhiyyə ilə kəndimizə getdim. Yolüstü xeyli müddət kiçik qardaşım Ələsgər müəllimin direktor işlədiyi məktəbə baş çəkdim. Müəllimlərlə görüşdüm... Təzə çıxan kitablarımı məktəb kitabxanasına bağışladım. Bir qədər aralıda məşhur kənd klubu yerləşir. Maşını klubun yanında saxlatdım. Gördüm ki, Ulu Öndərimiz Heydər Əliyevin iki dəfə Respublika Üzümçülərinin Zona Müşavirəsini keçirdiyi, vaxtilə şahmat, musiqi, dram nüsxələri fəaliyyət göstərən, kitabxanası olan, Mədəniyyət sarayına bənzər klub sükuta qərq olub.

Həmişəki kimi əvvəlcə yaş doxsanı keçən, dayım oğlu, hərbi polkovnik İsfəndiyar Xasıyevə baş çəkdim. Sonra kəndin mollasını götürüb qəbiristanlıqda qohum-əqrəbani, atamı, atamın yanında uyuyan beş yaşlı oğlum Pərvizi, bacım və üç qardaşımı, müəllimlərimi, dostlarımı ziyarət etdim. Keçən əsrin 90-cı illərinə qədər doğma yurda bağlılıq möhkəm idi. Unudulmaz şairimiz Zəlimxan Yaquubun aşağıdakı misralarında bu həqiqət tam dəqiqliyi ilə əksini tapmışdır:

*Qalxıb şəhər könlüm, meyli kəndədir.
Xəyalım yaylaqda, göy çəməndədir.
Özüm Göyçədə yox, Göyçə məndədir
Hər yanı gəzməyə ömür də çatmaz
Yaxşı ki, sən varsan ay sədəfli saz.*

Aşağıdakılar da yurda, doğma torpağa bağlılıqdan xəbər verirdi. Bakıda böyük nüfuz sahibi olan şəxslər: Azərbaycan Dövlət Universitetinin Biologiya fakültəsinin dekanı Kamal Hacıyev, Azərənərdə dərsləklərə görə məsul redaktor Zeynal Məmmədov, görkəmli iqtisadçı alim, professor Qara Sadıxov və başqaları vəsiyyətlərinə əsasən kəndimizin qəbiristanlığında dəfn olunublar. Ürək ağrısı ilə qeyd etmək istəyirəm ki, tanınmış şair, kəndimizin fəxri, şeirlərinə yazılan mahnılar dillər əzbəri olan Rasim Kərimli 1996-cı ildə dünyasını dəyişəndə bacılarının istəyi ilə Bakıda dəfn olundu. Bu, artıq ictimai formasiya baş verəndən sonrakı dövr idi.

Açılış-şirni xatirələrlə qəbiristanlığı tərk edərək əvvəlcə böyük qardaşımın evinə baş çəkmək qərarına gəldim. Darvazada yekə bir qıfil asılmışdı. Kiçik qardaşımın, bacımın, bacımın dünyasını vaxtsız dəyişmiş böyük oğlunun darvazalarında da eyni vəziyyəti gördüm.

İnanılası deyil, sadələşdirilmiş boş qalmış evlərin hər birindən iki oğul pərvazlanaraq Bakıda ali məktəb bitirmiş, işlə təmin olunmuş, paytaxtda məskunlaşmışlar.

Təsəllini onda tapıram ki, sonbeşik qardaşımın oğlu Həsən ata-baba yurdumuzda atasının iki mərtəbəli evində yaşayır. Oğluna atamızın adını verib - Məhəmməd. Atamızın mən anadan olan 1937-ci ildə tikdirdiyi evi də olduğu kimi saxlayır. Bu ürəkəçən hadisə ilə bərabər, nə gizlədim, "Altı il Dəclə-Fərat sahillərində" kitabımda fəxrlə vəsf etdiyim, boya-başa çatdığım, xeyir işlərə uça-uçə getdiyim doğma kəndimiz, doğma evlər mənə yad göründü.

Qəzənfər PAŞAYEV
filologiya elmləri doktoru, professor

Üzeyir
Hacıbəylinin
əlyazmaları və
musiqi əsərlərindən
ibarət sərgi

AMEA-nın Məhəmməd Füzuli adına Əlyazmalar İnstitutunda Milli Musiqi Günü münasibətilə həmin institutun Əlyazmaların elmi ekspozisiyası və təqdim şöbəsinin hazırladığı, dahi bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin əlyazmaları və musiqi əsərlərindən ibarət sərginin açılış mərasimi keçirilib.

Əlyazmalar İnstitutunun Ekspozisiya zalında baş tutmuş tədbiri giriş nitqi ilə institutun baş direktoru, akademik Teymur Kərimli açaraq Azərbaycan mədəniyyəti tarixinə böyük töhfələr vermiş, milli opera sənətinin banisi kimi daxil olmuş Üzeyir Hacıbəylinin yaratdığı dünya şöhrətli musiqi incilərindən, onun milli musiqi mədəniyyətimizin dünyada tanınması sahəsində əvəzsiz xidmətlərindən bəhs edib. Bildirib ki, bu gün adını çox itfahla yad etdiyimiz Üzeyir Hacıbəyli Azərbaycan musiqi mədəniyyəti tarixində yeni inkişaf istiqamətinin və milli peşəkar bəstəkarlıq məktəbinin özülünü qoymaqla Azərbaycan musiqisi tarixində ilk opera, ilk musiqili komediya və bir sıra digər janrlarda ilk nümunələrin yaradıcısı kimi xatırlanır.

Bakı Musiqi Akademiyasının Humanitar fənlər kafedrasının müdiri, fil.ə.d., professor Tərhan Quliyev, Azərbaycan Milli Konservatoriyasının Humanitar fənlər üzrə kafedra müdiri, fil.ü.f.d., dosent Firudin Qurbansoy, Əlyazmalar İnstitutunun alimləri - Ərəbdilli əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin müdiri, fil.ə.d., professor Kamandar Şərifov, Multidisiplinar əlyazmaların tədqiqi şöbəsinin baş elmi işçisi, fil.ə.d., professor Raquib Kərimov, Şəxsi arxivlərin tədqiqi şöbəsinin böyük elmi işçisi, "Üzeyir Hacıbəyovun şəxsi arxivinin təsviri" kitabının həmmüəllifi Ayten İmanova və elmi katib, fil.ü.f.d., dosent Əzizağa Nəcəfzadə çıxışlarında bütün ömrü boyu Azərbaycan mədəniyyətinə, milli musiqimizə xidmət edən görkəmli bəstəkar Üzeyir Hacıbəylinin zəngin və qiymətli ədəbi irsindən bəhs edib, həm Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin, həm də sovet Azərbaycanının himnlərinin bu unudulmaz şəxsiyyətə məxsus olduğunu vurğulayıblar. Çıxışçılar onun şəxsi arxivində qorunan nadir sənədlər haqqında da məlumat verib, onun həyat və yaradıcılığının daha dərinə öyrənilməsi üçün bu nadir xəzinənin misilsiz əhəmiyyətindən danışdı.

Tədbirin sonunda iştirakçılar Əlyazmalar İnstitutunun Əlyazmaların elmi ekspozisiyası və təqdim şöbəsinin hazırladığı Üzeyir Hacıbəylinin əlyazmaları və musiqi əsərlərindən ibarət sərgi ilə tanış olublar. Tamaşaçılara sərgi haqqında qısa məlumatı həmin şöbənin böyük elmi işçisi Sevinc Dadaşova verib.

Görkəmli qafqazşünas alim

Bu il görkəmli Azərbaycan arxeoloqu, Qafqazşünas alim, tarix elmləri doktoru, professor, Azərbaycanda çöl arxeologiyasının əsas təşkilatçılarından biri Cabbar Əsədulla oğlu Xəlilovun anadan olmasının 95 illiyi tamam olur. Alimin həyat və yaradıcılığı haqqında bu vaxta qədər Azərbaycanda və xaricdə mötəbər elmi jurnallarda, mətbuat orqanlarında tanınmış ölkə və əcnəbi arxeoloqların, habelə jurnalist və ziyalıların sanballı məqalələri nəşr edilmişdir. Lakin illər ötdükcə bir sıra yeni faktların üzə çıxarılması bu mövzunun hələ tükənmədiyini təsdiq edir.

pedisiya reisi kimi fəaliyyətə başlamışdır. Sonralar alimin rəhbərliyi altında Azərbaycan EA Tarix, habelə Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutlarının Şamaxı (1958-1975-ci illər), Azərbaycanın arxeoloji abidələrinin külliyyatı (1976-1980-ci illər), Gəncə-Qazax (1981-1982-ci illər), Quba-Xaçmaz (1983-1994-cü illər) kimi iri ekspedisiyaları fəaliyyət göstərmişdir. Sarıtepe abidəsində e.ə. V-IV əsrlərə aid möhtəşəm bir saray qalıqlarının üzə çıxarılması, Şamaxı şəhəri yaxınlığındakı Xınıslı şəhərgahında qədim yunan müəllifi (II əsr) Klavdiy Ptolemeyin xatırladığı Samexiya (Kamexiya) alban şəhərinin qalıqlarının aşkar edilməsi və beləliklə, Şamaxı şəhərinin 2400 yaş olduğunu müəyyən edilməsi C.Ə.Xəlilovun əsas arxeoloji nailiyyətləri sırasına daxildir.

Çöl tədqiqatları ilə paralel olaraq, C.Ə.Xəlilov "Qafqaz Albaniyasının maddi mədəniyyəti (e.ə. IV - b.e. III əsrləri)" mövzusunda doktorluq dissertasiyası üzərində çalışırdı. Alimin bu mövzuya istiqamətlənməsi bəlkə də tələyin qisməti idi. Axı o, alban etnosunun adını qoruyub saxlamış Alban çayın sahilində dünyaya göz açmışdı. O, mövzu üzərində işləyərkən tez-tez Dağıstana (Rusiya) səfərlər edir, alban dövrü arxeoloji abidələrində aparılan qazıntı işlərinin gedişi və əldə edilən materiallarla yerində tanış olurdu.

1974-cü ildə C.Ə.Xəlilov doktorluq dissertasiyasını müdafiə edərək, tarix elmləri doktoru elmi dərəcəsinə layiq görülür. C.Ə.Xəlilovun tədqiqatlarına qədər belə bir fikir hökm sürürdü ki, Albaniyada bir-birinə yad olan ayrı-ayrı tayfalar yaşayıb və onlar özələrinə məxsus mədəniyyətlər yaratmışlar. C.Ə.Xəlilov Albaniyadakı tayfaların eyni kökdən intişar tapdıqlarını və lokal variantlara malik vahid Alban mədəniyyətini yaratdıqlarını təsdiq edən yeni konsepsiya irəli sürmüşdür. Erməni tarixşünaslığının təsiri altında olan bir sıra sovet tarixçiləri çap etdikləri müxtəlif əsərlərdə albanların iqtisadi, ictimai və mədəni cəhətdən öz qonşularından geri qaldığını dəfələrlə təkrar edirdilər. C.Ə.Xəlilov tutarlı dəlillər gətirərək, Azərbaycanın qədim sakinləri olan albanların Qərbi Azərbaycan və Gürcüstan ərazisində yaşayan tayfalarından nəinki geri qalmadıklarını, hətta əkinçilik, maldarlıq, saxsı məmulatı istehsalı, hərbi sənəti və başqa sahələrdə Qafqazda ön mövqeyə sahib olduqlarını təsdiq etdi. Hətta doktorluq dissertasiyasının müdafiəsi zamanı C.Ə.Xəlilovun rəsmi opponentləri olmuş Ermənistan EA müxbir üzvü B.N.Arakelyan, Gürcüstan EA müxbir üzvü A.M.Apakidze bu yeni elmi nəticələrlə razılaşmalı oldular.

Sovet tarix kitablarında və xəritələrində erməni tarixşünaslığının təsiri altında belə bir fikir qəbul edilmişdi ki, guya Kür çayından cənubdakı Azərbaycan torpaqları əzəldən "qədim Ermənistan" mənsub olmuşdur. C.Ə.Xəlilov sübut etdi ki, vahid alban arxeoloji mədəniyyəti Kür çayının hər iki sahilində təşəkkül tapmış və bu torpaqlar ən qədim zamanlardan Albaniyaya məxsus olmuşdur. Alimin qeyd olunan konsepsiyası və tutarlı dəlillərə əsaslanan fikirləri 1985-ci ildə rus dilində nəşr olunmuş monoqrafiyasında (Materialnəe kul'tura Kavkazskoy Albanii (IV v. do n.g. - III v.n.g.) öz əksini tapmışdır.

Alim 150-dən çox elmi əsərin, 2 monoqrafiya, 3 kitab, 2 kitabçanın müəllifidir. Həmçinin o, akademik B.A.Rıbakovun ümumi redaktorluğu altında Moskvada nəşr olunan "Arxeologiya SSSR" fundamental çoxcildliyinin iki cildinin həmmüəllifidir. Bu fundamental əsərdə onun iştirakını Azərbaycanın kənarında kitabı çıxmış ilk azərbaycanlı arxeoloq olaraq xüsusi qeyd etmək lazımdır.

Alim publisist olmaqla yanaşı, bir pedaqoq kimi də nüfuz qazanmışdır. 1968-ci ildən etibarən vaxtilə təhsil aldığı Azərbaycan Dövlət Universitetində (indiki BDU) arxeologiya fənnini tədris etmişdir. Bir neçə il ardıcıl olaraq tələbələrini çöl təcrübələrinə apararaq, arxeoloji tədqiqat üsulları ilə əyani tanış etmiş və onlarda bu sahəyə marağı artırmağa çalışmışdır. Alimin elmi rəhbərliyi altında 10-dan çox arxeoloq və etnoqraf Azərbaycan, Rusiya, Ukrayna, Belarus, Gürcüstan və Ermənistan namizədlik dissertasiyaları müdafiə etmişlər.

O, 1976-cı ildən etibarən Azərbaycan Mədəniyyət Nazirliyinin sifarişli ilə Quba-Xaçmaz bölgəsi arxeoloji abidələrinin pasportlaşdırılması işini də yerinə yetirmişdir. 1979-cu ildən Azərbaycan tarix və mədəniyyət abidələrinin könüllü mühafizə cəmiyyətinin ictimai müfəttişi kimi də fəaliyyət göstərmiş, Azərbaycan "Bilik" cəmiyyəti xətti ilə müxtəlif bölgələrdə mühazirələr oxumuş və həmin cəmiyyətin təşəkkür fərmanı ilə təltif olunmuşdur (1981-ci il).

Arxeoloqun tarix və mədəniyyət abidələrinin təbliği məqsədilə dövrü mətbuatda 40-a yaxın məqaləsi və jurnalistlərə verdiyi müsahibələri çap edilmiş, televiziya və radioda səslənmişdir.

Anadan olmasının 95 ili tamam olmuş tanınmış alim, görkəmli arxeoloq, tarix elmləri doktoru, professor, ömrünü Azərbaycan tarixinin sirli qalan səhifələrinin açılmasına həsr edən fədakar insan, gözəl təşkilatçılıq bacarığı və auditoriyanı ələ almaq istedadına malik olmuş qayğıkeş müəllim Cabbar Əsədulla oğlu Xəlilovun da yerin altından üzə çıxararaq xalqına bəxş etdiyi yüzlərlə abidə, heç şübhəsiz ki, yerin üstündə onun ağırlığını əbədi saxlayacaq və xatirəsini onu tanıyanların qəlbində daim yaşadacaqdır.

Abbas SEYİDOV
AMEA-nın Arxeologiya, Etnoqrafiya və Antropologiya İnstitutunun şöbə müdiri, tarix elmləri doktoru, professor

Roza ARAZOVA
tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

ELAN

Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu

Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi Riyaziyyat və Mexanika İnstitutu aşağıdakı vəzifələri tutmaq üçün müsabiqə elan edir:

Qeyri-harmonik analiz şöbəsi üzrə

Aparıcı elmi işçi -1 ştat vahidi

Kiçik elmi işçi -1 ştat vahidi

Funksiyalar nəzəriyyəsi şöbəsi üzrə

Kiçik elmi işçi -1 ştat vahidi

Riyazi fizika tənlikləri şöbəsi üzrə

Elmi işçi -1 ştat vahidi

Siqnalların emalının riyazi problemləri laboratoriyası üzrə

Laboratoriya müdiri -1 ştat vahidi

Müsabiqədə riyaziyyat üzrə elmlər və fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi olan elmi işçilər iştirak edə bilərlər.

Sənədlər müsabiqənin müvafiq tələblərinə uyğun olaraq elan dərc edilən gündən etibarən 1 ay müddətinə aşağıdakı ünvana təqdim edilməlidir:

Ünvan: AZ 1141, Bakı şəh. B.Vahabzadə küç.9
Telefon 539-91-92

"Folklor və mənəvi bütövlük: Güney Azərbaycanın folklor irsi" mövzusunda respublika konfransı

Milli mədəni irsimizin ayrılmaz tərkib hissəsi olan Güney Azərbaycan folkloru bu gün fərqli siyasi realıqda, fərqli etnomədəni əlaqələr və ideoloji təsirlər şəraitində inkişaf etməkdədir. Tarix sübut edir ki, istər Quzey, istərsə də Güney Azərbaycanda xalqın milli-mənəvi oyanışı, mədəni sıçrayışı bütün dövrlərdə daha çox folklor üzərində köklənmiş, məhz şifahi xalq ədəbiyyatı böyük ölçüdə xalq ruhunun özünüifadəsinə çevrilmişdir.

AMEA-nın Folklor İnstitutu son 10 il ərzində Güney Azərbaycan folklorunu toplanması, tədqiq və nəşri istiqamətində aktiv fəaliyyət göstərmiş, bölgənin folklor irsinin tədqiqinə həsr olunmuş çoxsaylı toplular və monoqrafiyalar ("Güney Azərbaycan folkloru" silsiləsindən 15 kitab, "Koroğlu" dastanının Əli Kəmal variantı, "Təbriz folklor mühiti", "Təbriz folklor örnəkləri" və s.) nəşr etmişdir. Topplularda yer almış ayrı-ayrı xalq mərasim mətnləri, uşaq oyunları, dastan, nağıl, lətifə, əfsanə, rəvayət, bayatı, tapmaca və s. janrlarda olan çoxsaylı nümunələr bu gün folklor irsimizin müqayisəli şəkildə yenidən nəzərdən keçirilməsinə, yeni qənaət və nəticələrin əldə olunmasına şərait yaradır.

Müasir qloballaşma şəraitində, dünya ictimaiyyətinin mədəni irsin mühafizə məsələlərinə xüsusi qayğıkeşliklə yanaşdığı, mədəni-tarixi dəyərlərin qəbul edilmiş beynəlxalq konvensiyalarda qorunduğu bir vaxtda Güney Azərbaycan folklorunun daha ətraflı şəkildə öyrənilməsi vacib problemlər sırasındadır.

AMEA-nın Folklor İnstitutu sözügedən problemləri müzakirə etmək, həmin istiqamətdə yeni perspektivlər müəyyənləşdirmək məqsədilə 15 noyabr 2023-cü il tarixində "Folklor və mənəvi bütövlük: Güney Azərbaycanın folklor irsi" mövzusunda respublika elmi konfransı keçirməyi planlaşdırır.

Konfransda iştirak etmək istəyənlər 150-200 sözdən ibarət məruzə xülasələri 15 oktyabr 2023-cü il tarixində guneyfolklor@mail.ru elektron poçt ünvanına göndərə bilərlər.

Xülasələrin qəbul edilib-edilmədiyi haqqında müəlliflərə 1 noyabr 2023-cü il tarixində elektron poçt ünvanı vasitəsi ilə məlumat verəcək.

Konfrans 15 noyabr 2023-cü il tarixində AMEA-nın Folklor İnstitutunda keçiriləcək.

Alimlərin kəşfi yeni nəsillə antiseptiklərin yaradılmasına imkan verəcək

Alimlər mikrobların müqavimət göstərməyəcəyi daha effektiv antiseptiklər yaratmağa kömək edəcək birləşmələr kəşf ediblər.

"Arqument i faktı" qəzetinin məlumatına görə, tədqiqatçılar bu gün məlum olan bütün agentlərdən daha yüksək antimikrobiyal aktivliyə malik maddələr aşkar ediblər. Onların mürəkkəb adı var - multikatyonlu dördüncü ammonium birləşmələri.

Tədqiqatlar göstərib ki, həmin birləşmələr mikroorqanizmlərin istinad və klinik ştamlarına qarşı yüksək aktivlik nümayiş etdirir. Onlar patogenlərdə müqavimətin əhəmiyyətli dərəcədə inkişafı olmadan uzunmüddətli təsir göstərir, həmçinin bəzi bakteriya və göbələklərin biofilmlərini məhv etmək qabiliyyətinə malikdirlər.

Kəşf həmin birləşmələrin antibakterial fəaliyyəti ilə onların strukturu arasındakı əlaqəni daha dərinədən başa düşməyə imkan verəcək.

Redaksiya heyəti:

İsa Həbibbəyli, Arif Həşimov, Dilqəm Tağıyev, İbrahim Quliyev, Nərgiz Paşayeva, Rasim Əliquliyev, Tofiq Nağıyev, İradə Hüseynova, Gövhər Baxşəliyeva, Cəmil Əliyev, İsmayıl Hacıyev, Fuad Əliyev

Baş redaktor: Ağahüseyn Şükürov

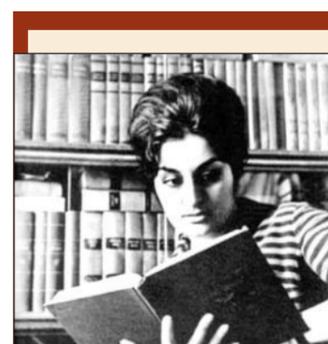
Ünvan: AZ 1001, Bakı, İstiqlaliyyət küçəsi 30.

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Qəzet "Elm" qəzetinin redaksiyasında yığılır və "CBS" nəşriyyatında çap olunur.

Tiraj: 2000

Воплощение
ума и красоты

стр. 10 ⇨

На уровне стратегического партнерства

Создание Турецкой Республики 100 лет назад стало поворотным моментом в многовековой истории мусульманского Востока

Направляющий
фактор Великого
возвращения

стр. 10 ⇨

В НАНА состоялось сразу несколько мероприятий, посвященных 100-летию Турецкой Республики. Речь идет о международных научных конференциях "Поворотный момент в многовековой истории мусульманского Востока - Турецкая Республика", организованной академическим Институтом востоковедения имени академика Зии Буниятова и "Тюркологическое искусствоведение: проблемы и перспективы", организованной отделением гуманитарных наук НАНА и Институтом архитектуры и искусства.

Первым делом по традиции минутой молчания участники почтили память военнослужащих Министерства внутренних дел и сотрудников Государственного агентства автомобильных дорог Азербайджана, погибших в результате террористических актов, совершенных диверсионной группой вооруженных сил Армении.

Открывая конференцию вступительным словом, президент НАНА академик Иса Габибейли отметил успешную реализацию азербайджанской армией антитеррористических мер по нейтрализации сепаратистских армянских формирований в Карабахе, подчеркнул неизбежность новых реалий в регионе.

Проблемы и перспективы

Затронув тему конференции, он отметил, что братская Турция оказывает поддержку борьбе за права Азербайджана на всех уровнях. Говоря о том, что создание Турецкой Республики стало поворотным моментом в многовековой истории мусульманского Востока, глава НАНА подчеркнул, что сегодня братская страна под руководством Реджепа Тайипа Эрдогана стала государством, проводящим независимую политику и обладающим сильной экономикой и военной промышленностью.

Коснувшись сотрудничества НАНА и научных учреждений Турции, академик Габибейли заявил, что возглавляемое им учреждение на протяжении многих лет сотрудничает с Высшим институтом культуры, языка и истории Атаюрка, Турецкой Академией наук (TÜBA), TÜBİTAK и многими университетами братской страны, организует совместные конференции, готовит публикации. "В целях дальнейшего расширения связей между указанными учреждениями и Национальной академией наук, - поделился он, - были под-

писаны соглашения о сотрудничестве. А Тюркский языковой институт, входящий в состав Высшего института культуры, языка и истории Атаюрка, впервые в своей истории проведет 26 сентября текущего года совместно с НАНА Межуниверситетскую конференцию по отузскому тюркскому языку. Именно в продолжение дальновидной политики азербайджано-турецкие двусторонние отношения достигли уровня стратегического партнерства и сегодня развиваются по восходящей линии".

Затем с научными докладами выступили заведующий отделом истории и экономики Турции Института востоковедения НАНА доктор философии по истории Намиг Мамедов ("Мустафа Кемаль Атаюрк и становление Турецкой Республики"), заведующий отделом Института философии и социологии НАНА доктор философии наук, профессор Рена Мирзазаде ("Азербайджан-Турция: сотрудничество Ильхам Алиев и Реджеп Тайип Эрдоган в контексте дружбы"), ведущий научный сотрудник Института философии и социологии доктор философии, доцент Фаик Алекберли ("Философия структуры и развития Турецкой Республики: история и современность") и доцент Центра исследований и приложений Атаюрка университета Доу Акдениз из Турецкой Республики Северного Кипра Тургай Бюлент Гекторк ("Поддержка турками-киприотами национальной борьбы в Анатолии").

Прочные основы деятельности

Отметим, что наряду с азербайджанскими учеными в конференции в онлайн-форме приняли участие 13 ученых из Турции, Турецкой Республики Северного Кипра, Украины и Беларуси.

Второе масштабное мероприятие этой тематики - IV Международная научная конференция "Тюркологическое искусствоведение: проблемы и перспективы", открывая которую академик Иса Габибейли подчеркнул, что создание организации тюркских государств имеет большое политическое значение с точки зрения обеспечения единства тюркских государств.

Отметив, что Президент Азербайджанской Республики Ильхам Алиев определил развитие связей с тюркскими государствами как приоритетное направление нашей страны, президент НАНА особо отметил важность международной конференции с точки зрения налаживания науч-

ных связей с тюркскими государствами. Он также рассказал о связях НАНА с авторитетными научными структурами тюркского мира и отметил успешное продолжение сотрудничества с соответствующими научными структурами Турции, Узбекистана, Казахстана, Кыргызстана и Туркменистана.

Подчеркнув, что сегодня Азербайджан переживает эпоху Возрождения, академик Габибейли заявил, что прочные основы деятельности, заложенные великим лидером Гейдаром Алиевым, в настоящее время успешно продолжают Президентом Ильхамом Алиевым, первым вице-президентом Мехрибан Алиевой по линии Фонда Гейдара Алиева, который проводит в нашей стране широкомасштабные мероприятия в социально-культурной и научной сферах.

Расширяя связи с тюркским миром

По мнению главы НАНА, конференция, посвященная 100-летию создания Турецкой Республики, на которой обсуждаются вопросы тюркологического искусствоведения, позволит расширить научно-культурные связи с тюркским миром, создаст условия для появления новых образцов сотрудничества и для совместных проектов.

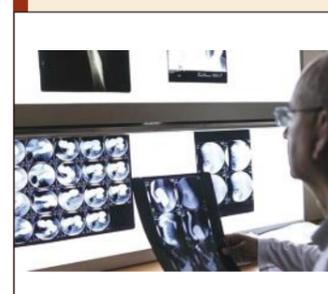
Затем с докладом "Проблемы и методы тюркологического искусствоведения" выступил генеральный директор академического Института архитектуры и искусства член-корреспондент НАНА Эртегин Саламзаде. Ученый представил результаты исследований, проводимых в институте по тюркологическому искусствоведению, особо акцентировав свое внимание на концепции периодизации азербайджанского искусства.

В мероприятии с докладами выступили узбекский профессор Рено Абдуллаева ("Культурные стереотипы поведения в турецком кино"), российский профессор Марс Ахмадуллин ("Искусство печатной книги тюркских народов Поволжья и Урала"), профессор Севиль Фархадова (Реальность полноты как культурный стратегический вектор тюркского мира), доктора философии по искусствоведению Нармина Агаева ("Театральные связи Азербайджана и Турции"), Хазар Зейналов ("Тема Турции в изобразительном искусстве Азербайджана"), Рамиль Гулиев ("Общий язык тюркского мира: ковровые узоры") и доктор философии по архитектуре, доцент Севиндж Тангудур ("Архитектура Стамбула времен Республики").

В корне - общий
знаменатель

стр. 11 ⇨

Turkish doctors in
US develop vaccine to
prevent breast cancer

стр. 12 ⇨

Воплощение ума и красоты

Профессор Аида Имангулиева - первый азербайджанский ученый, системно изучивший литературные связи Востока и Запада

19 сентября - день памяти видного ученого-востоковеда, талантливого педагога, человека с чутким сердцем, достойной дочи и супруги, самоотверженной матери - такой запомнит-ся профессор Аида Имангулиева.

Аида Насир гызы Имангулиева родилась 10 октября 1939 года в Баку в интеллигентной семье. В 1957 году с золотой медалью окончила среднюю школу номер 132 города Баку, ныне функционирующую как образовательный комплекс. В 1957-1962 годах училась на отделении арабской филологии факультета востоковедения Азербайджанского государственного университета (ныне Бакинский государственный университет), была аспирантом кафедры истории литературы народов Ближнего Востока этого вуза, а также училась в аспирантуре Института народов Азии бывшего СССР.

В многочисленных научных работах профессора Аиды Имангулиевой исследуются синтез западных и восточных культурных традиций, развитие творческого почерка и зарождение нового художественного стиля, что является основой для изучения не только арабской литературы, но и современной восточной литературы в целом

Благодаря таланту и трудолюбию

Защитив в 1966 году кандидатскую диссертацию, Аида Имангулиева начала трудовую деятельность в Институте востоковедения АН Азербайджана. Благодаря своему таланту и трудолюбию она прошла путь от младшего научного сотрудника до заведующей отделом, заместителя директора по научной работе и, наконец, директора Института востоковедения Академии наук Азербайджана.

В 1989 году Аида Имангулиева защитила докторскую диссертацию в Тбилиси и вскоре получила звание профессора. Она является автором трех фундаментальных монографий ("Ассоциация пера" и Михаил Нуайме", "Джебран Халиль Джебран", "Корифей новоарабской литературы") и более 70 научных статей, редактором многих трудов по восточной филологии. Ученый была председателем Совета по защите докторских и кандидатских диссертаций по профилю "Лите-

ратура стран Азии и Африки", действующего в Институте востоковедения Академии наук Азербайджана, достойно представляла азербайджанское востоковедение на просторстве бывшего СССР и за его пределами.

В своей научно-организационной деятельности Аида Имангулиева уделяла большое внимание подготовке высококвалифицированных арабистов. На возглавляемой ею кафедре арабской филологии за короткий срок было защищено более 10 кандидатских диссертаций.

Будучи членом президиума Всесоюзного общества востоковедов, Всесоюзного координационного совета по изучению восточных литератур, Аида Имангулиева много лет плодотворно вела педагогическую деятельность, читала лекции по арабской филологии в Азербайджанском государственном университете.

Профессор Аида Имангулиева - первый азербайджанский ученый, системно изучивший литературные связи и влияние Востока и Запада в Азербайджане. В ее многочисленных научных работах исследуется синтез западных и восточных культурных традиций, развитие творческого почерка и зарождение нового художественного стиля, что является основой для изучения не только арабской литературы, но и современной восточной литературы в целом.

Круг научных интересов Аиды Имангулиевой был довольно широк и многогранен. Однако основным объектом ее научных исследований была арабская литература. Аидой Имангулиевой мастерски переведены на азербайджанский язык рассказы Михаила Нуайме, Махмуда Аз-Захира, Мухаммеда Дибя, Сахиба Джамала, Сухейля Идриса и других авторов.

Аида Имангулиева была замечательным педагогом. Те, кому посчастливилось знать Аиду ханым близко, хранят теплые воспоминания о ней, отмечая ее доброту, великодушие и щедрость. Она всячески помогала неуспевающим студентам, многих вернула к жизни, достав лекарства, которые в ту пору были в дефиците. Все это делалось от чистой души, бескорыстно.

Светлая память об Аиде ханым навеки в наших сердцах. Ее труды являются ценным научным источником, их перечитывают, исследуют, переводят и переиздают. Вышедшие из-под ее пера произведения, научные монографии, не утратив своей актуальности и поныне, являются основным справочным ресурсом для молодых ученых, изучающих арабскую литературу.

Славная страница дружбы

В Институте истории отметили 105-ую годовщину со дня освобождения Баку от оккупации

В Институте истории имени А. А.Бакиханова НАНА состоялась крупная церемония, посвященная 105-ой годовщине со дня освобождения Баку от большевистско-дашнакской оккупации. Открывая мероприятие вступительным словом, исполнительный директор Института истории доктор исторических наук, доцент Ильгар Нифталиев рассказал о братстве Азербайджана и Турции, о пройденном ими историческом пути.

Затем был заслушан доклад доктора философии по истории доцента Кямрана Исмаилова, который отметил, что освобождение Баку от армяно-большевистской оккупации - одна из славных страниц истории Азербайджана в XX веке.

После провозглашения независимости Азербайджана в мае 1918 года одной из важнейших задач молодого государства было освобождение от врагов его столицы Баку и обеспечение территориальной целостности страны. Выполнение этой задачи требовало решения сложных военно-политических и дипломатических задач. Несмотря на провозглашение независимости Азербайджана 28 мая 1918 года, часть территории страны - Баку и прилегающие районы - находилась под большевистско-дашнакской оккупацией. Без этого государственная независимость Азербайджана была бы немыслима.

Поскольку у новообразованного государства не было достаточной военной мощи для обеспечения собственной территориальной целостности, возникла необходимость в военной помощи извне, и в сложившихся обстоятельствах надежда была только на братскую Турцию. 15 сентября 1918 года азербайджанские и турецкие солдаты, освободив Баку от большевистско-дашнакской оккупации, вписали славную страницу в историю азербайджанского государства.

Движущая сила общества

Трое молодых ученых признаны лучшими специалистами года

Состоялась церемония вручения дипломов, нагрудных знаков и удостоверений молодым людям, удостоенным звания "Молодой специалист" за 2022 год.

Поздравляя молодых людей, удостоенных этого почетного звания, председатель Конфедерации профсоюзов Азербайджана (КПА), депутат Милли Меджлиса Саграт Мухабиев рассказал о молодежной политике нашего государства, об условиях, созданных для развития молодежи в нашей стране. Говоря о том, что исторически молодежь является главной движущей силой в обществе, он отметил, что общенациональный лидер азербайджанского народа, выдающийся государственный и политический деятель Гейдар Алиев всегда уделял особое внимание молодежи на государственном уровне и делал все для того, чтобы она росла и воспитывалась в здоровой среде, приобретала современные научные знания, осваивала профессии, совершенствовалась и развивалась.

Отметим, что почетное звание "Лучший специалист года" было учреждено КПА в 2015 году - для повышения интереса молодого поколения к различным видам искусства, профессиям и трудовой деятельности, мобилизации его навыков на социально-экономическое развитие республики и усиления мотивации к членству в профсоюзах.

В этом году этого звания удостоились двое ученых из НАНА Гюнель Оруджева из Института языкознания и Улькар Самедова из Института востоковедения, а также Айдан Зейналова из Института этноботаники Министерства науки и образования. Молодые люди награждены дипломами, нагрудными знаками, удостоверениями и денежными призами.

Направляющий фактор Великого возвращения

Трудно переоценить проведение мероприятий, связанных с Западным Азербайджаном

В Нахчыванском отделении НАНА состоялась научная конференция "Древняя родина нашего народа: Западный Азербайджан", организованная Институтом истории, этнографии и археологии (ИИЭА) регионального отделения.

Открывая конференцию, председатель Нахчыванского отделения академик Исмаил Гаджиев отметил, что в свое время армяне были целенаправленно переселены на наши исконные территории, впоследствии расширив их за счет наших исторических земель, совершили массовые убийства, геноциды, депортации против нашего народа для осуществления своих коварных намерений.

Реализовавшие свои планы при поддержке покровителей, они разрушили 499 азербайджанских сел в Западном Азербайджане, переименовали 704 села тюркского происхождения, подвергли регион искусственной арменизации.

Отметив, что дальновидная политика великого лидера Гейдара Алиева по возвращению наших соотечественников на

родину предков успешно продолжается Президентом Ильхамом Алиевым, он напомнил о встрече главы государства 24 декабря 2022 года с группой интеллигенции из Западного Азербайджана, отметив, что речь главы государства на этом мероприятии сформировала основу возвращения в Западный Азербайджан, стала его направляющим фактором. "Концепция возвращения в Западный Азербайджан уже разработана и в этом направлении проделана большая работа", - заключил академик Гаджиев.

В конференции приняли участие и выступили с научными докладами ведущий научный сотрудник ИИЭА доктор философии по истории Муса Гулиев ("Гейча-Даралазская элегия"), заведующий отделом института доцент Топрул Халилов ("Нахчыванские параллели наскальных изображений Западного Азербайджана"), ведущий научный сотрудник доцент Сара Гаджиева "Скульптурные памятники баранов и овец на надгробиях Западного Азербайджана"), научный сотрудник Айсель Исмаилова ("Следы армянского вандализма в историко-архитектурных памят-

никах Западного Азербайджана") и др.

В докладах было обращено внимание на тот факт, что Даралазский и Гейчайский районы являются исконно азербайджанскими землями, исторически регион принадлежал тюркам, о чем свидетельствуют и топонимы тюркского происхождения: перечислены некоторые из наших топонимов, которые армяне изменили или исказили, объяснена этимология названий этих мест, были упомянуты наскальные рисунки Союбулага и Гаракильса - содержание и сюжетная линия, отраженные в этих изображениях, принадлежат общетюркскому менталитету.

Кроме того, до сведения участников мероприятия были доведены общие характерные черты рисунков Гаракильской скалы, около 100 статуй баранов, обнаруженных на надгробиях села Уруд и упоминающихся в тюркской системе верований. Таким образом, был доказан тот факт, что эти памятники относятся к прототюркской культуре, а этносы тюркского происхождения являются коренным населением региона.

Отметим, что на конференции была также представлена информация об истории строительства, архитектурных особенностях и разрушении Сардарской крепости и мечети, а также мечети Аббаса Мирзы, надгробного памятника Ашута Алескера и других наших историко-архитектурных памятников, подвергшихся армянскому вандализму.

Подводя итоги мероприятия, академик Исмаил Гаджиев подчеркнул важность проведения конференций, связанных с Западным Азербайджаном, в том числе, Загезуром, в ближайшие месяцы, и выдвинул определенные предложения.

В корне - общий знаменатель

Нефтяная индустрия Азербайджана - локомотив для всей экономики страны

В 2023 году в научно-образовательной сфере нашей страны произошло несколько событий, на первый взгляд не связанных друг с другом, но имеющих общий знаменатель. В августе состоялась Международная летняя школа по грязевому вулканизму и углеводородным системам. Не менее значимое событие - и торжественное мероприятие в столице Башкирии Уфе, посвященное выдающемуся азербайджанскому ученому академику А.Х. Мирзаджанзаде.

В нем приняла участие делегация Азербайджана, в которую вошли представители Азербайджанского государственного университета нефти и промышленности (АГУНП), Института математики Министерства науки и образования и других организаций.

Третье масштабное мероприятие - совсем недавно в сентябре в Казани состоялось заседание Научного центра мирового уровня "Рациональное освоение запасов жидких углеводородов планеты". В нем принимал участие вице-президент НАНА, главный редактор журнала "Азербайджанское нефтяное хозяйство" академик Ибрагим Гулиев, который накануне Дня нефтяника, отмечавшегося в Азербайджане два дня назад, 20 сентября, рассказал нашему корреспонденту о важности этих событий, и шире - об азербайджанских научных школах геологов, геофизиков, нефтехимиков и т.д.

Без преувеличения, быть членом такого престижного научного центра весьма престижно.

Это верно. Мне оказали большую честь, включив в состав этого центра, который патронирует сам глава Республики Татарстан Рустам Минниханов. Таких центров по различным направлениям наук в России всего девять. А Научный центр мирового уровня "Рациональное освоение запасов жидких углеводородов планеты" был создан в 2020 году на базе консорциума, в состав которого входит несколько федеральных научно-образовательных учреждений высшего образования - Казанский (Приволжский) федеральный университет, Уфимский государственный нефтяной технический университет, Российский государственный университет нефти и газа (НИИ имени И. М. Губкина), Сколковский институт науки и технологий.

Главные задачи центра - проведение фундаментальных, поисковых и прикладных исследований в области геологии, геохимии и разработки залежей нефти с использованием современных физико-химических методов и сквозных технологий, создание экологичных, энергоэффективных и экономичных технологий прогнозирования, разведки, добычи жидких углеводородов.

В целом, роль азербайджанских ученых и педагогов в становлении нефтяной промышленности Татарстана трудно переоценить.

С какого времени у нас стали проводиться международные летние школы по грязевому вулканизму?

В 2018 году по инициативе ведущих специалистов из Азербайджана (Институт нефти и газа МНО), норвежского Университета "Осло" и МГУ имени Ломоносова (Россия) было подписано трехстороннее соглашение о сотрудничестве, в рамках которого ежегодно стала проводиться Международная летняя школа по грязевому вулканизму и углеводородным системам, ориентированная на студентов бакалавриата, докторантуры и ученых/специалистов, заинтересованных в осадочном вулканизме и связанных с ним нефтегазовых системах.

На занятиях Летней школы были заслушаны лекции ведущих специалистов, проведены полевые экскурсии с посещением грязевых вулканов, чтобы ее участники воочию увидели и убедились, что грязевой вулканизм представляет собой одно из самых интригующих явлений земной коры, имеющий важные последствия для разведки энергетических ресурсов, геологических опасностей и атмосферного баланса парниковых газов.

Имя академика Мирзаджанзаде известно далеко за пределами нашей страны, и особенно - в тех государствах, где есть образовательные учреждения, исследующие нефтяную проблематику.

Совершенно верно. Кроме азербайджанской науки, с именем нашего выдающегося ученого неразрывно связана и история Башкирского госуниверситета (БашГУ), в развитие научно-педагогических кадров которого Азад Халилов внес неоценимый вклад. С его непосредственным участием создавались университетские кафедры высшей математики, бурения, теоретической механики, транспорта и хранения нефти и газа, разработки нефтяных и газовых месторождений.

В течение двух лет он на общественных началах возглавлял кафедру разработки газовых месторождений. Многие известные ученые и руководители БашГУ и других научно-образовательных организаций Башкортостана были и остаются его учениками. В Уфимском нефтяном институте учреждена стипендия его имени, установлен бюст в именной аудитории Азербайджанской Республики, и вот уже второй раз университет выступает организатором международной конференции, посвященной его памяти, которая собирает ведущих ученых и специалистов разных стран.

Это всего лишь три примера масштабных международных мероприятий за один нынешний год, которые подчеркивают значимость научных школ Азербайджана в развитии нефтяной промышленности зарубежных стран.

Но за многие десятилетия таких событий, естественно, было гораздо больше?

Конечно. Исключительная роль азербайджанских нефтяников в становлении и развитии нефтяной индустрии СССР и других стран признается всеми. Азербайджанские ученые и специалисты подготовили более трех тысяч бакалавров, магистров, инженеров, порядка одной тысячи кандидатов и докторов наук, принимали непосредственное и самое активное участие в организации и развитии научной деятельности и системы высшего образования в ГДР, Вьетнаме, Кубе, Алжире, Афганистане, Ливии, Гвинее-Бисау, Камеруне и других странах Азии и Африки.

У истоков этих процессов стояли отцы-основатели и первые азербайджанские академики Юсиф Мамедалиев, Муса Алиев, Мирали Гашкай, Алишаф Ализаде, Шамиль Азизбеков, Ахад Якубов, Шафаят Мехтиев и другие. Созданная ими Академия наук Азербайджана своими яркими достижениями стала неотъемлемой частью советской и мировой науки. Почет и уважение ей принесли нефтяная геология и геофизика, нефтехимия, а потом физика и математика.

Отметим, что нефтяные научные школы развивались не только в системе Академии наук.

Абсолютно верно. Трудно переоценить роль Азинефтехима (нынешний АГУНП), Института геологии и геофизики МНО, НИИ проблем глубинных нефтегазовых месторождений и Научно-исследовательского проектного института "Азнефти" и их руководителей - Исмаила Ибрагимова, Минтата Аббасова, Акифа Ализаде, Ашрафа Ализаде, Мир Алекпера Сеид-Рза.

Учеными этих структур были научно обоснованы и спрогнозированы перспективы развития отрасли, совместно со специалистами нефтяной промышленности Азербайджана проведены комплексные геолого-геофизические исследования и буровые работы, открыты гигантские месторождения нефти и газа мирового класса - Нефть Дашлары, Азери-Чираг-Гюнешли, Шахдениз, Бахар, Абшерон, Зафар-Машал и другие. В результате классических исследований феномена природы грязевого вулканизма впервые в мире были созданы каталоги извержений с детальным описанием наиболее

Несмотря на сложные времена предыдущих десятилетий, нам в известной степени удалось сохранить квалифицированные кадры, которые сосредоточены в НАНА, Министерстве науки и образования, Госнефтекомпани. Это, прежде всего, старшее поколение - Хошбахт Юсифзаде - легенда нефтяного Каспия, Акиф Ализаде, бессменно более 50 лет возглавляющий Институт геологии и геофизики МНО, Пярвиз Мамедов, бывший ректор АГУНП, 30 лет возглавляющий кафедру геофизики, Акпер Фейзуллаев, Багир Багиров, Гариб Джалалов, Галиб Эфендиев, Акиф Нариманов, Шахвалат Кочарли, Намаз Юсифов и другие. В Москве готовят кадры для России наши соотечественники - заведующие кафедрами Московского государственного геологоразведочного института профессора Вагиф Керимов и Азиз Шахвердиев.

Кроме того, примечательно, что формируется новое поколение молодых азербайджанских специалистов, приглашенное президентом ГНКАР из числа наших кадров, работавших за рубежом и имеющих международный опыт.

Верно ли, что все кадры, возглавляющие геологические службы и научные коллективы - потомственные нефтяники?

Да, это истинная правда, это - мои коллеги и докторанты: член-корреспондент НАНА замдиректора Научно-исследовательского проектного института ГНКАР Багир Сулейманов (сын выдающегося организатора нефтяной промышленности Алекпера Сулейманова), член-корреспондент НАНА Эльмира Алиева (внучка Абдула Алиева, члена-корреспондента НАНА, выдающегося литолога, бывшего директора Института геологии и нефтяной экспедиции и дочь ведущего геохимика Гаджимурата Алиева), заместитель главного геолога ГНКР Эльчин Багиров (внук управляющего Нефтегазодобывающим трестом "Лениннефть" (сын Багира Багирова, замдиректора ИПГНМ) многие другие.

Особо хочу отметить моего докторанта, одного из ведущих специалистов ВР Назима Абдуллаева, правнука Зейналлалдина Тагиева и сына моего учителя, завкафедрой геофизики профессора Расми Абдуллаева. В этой преемственности - залог существования и процветания научных школ мирового значения - азербайджанских нефтяников.

Что необходимо предпринять, чтобы сохранить лидерство в этой сфере?

Первым делом следует выправить ситуацию с техническим образованием. Это очень сложная задача, однако необходимо начать это незамедлительно, хотя бы в масштабах одного вуза. Точно так же, как нефтяная индустрия Азербайджана является локомотивом для всей экономики страны, и наш университет нефти и промышленности может стать флагманом всего высшего образования. Для этого есть все предпосылки, желание и реальные действия главы государства Ильхама Алиева по трансформации Азербайджана из страны с сырьевой экономикой в государство с экономикой знаний, стабильная общественно-политическая обстановка, материальные возможности.

Пока еще до конца не растрачен кадровый потенциал АГУНП, Министерства науки и образования, Национальной академии наук, ГНКАР, имеется современная технологическая база (ВР и другие нефтяные компании), есть большое желание западных нефтяных компаний помочь нашей стране в деле подготовки кадров для нефтяной промышленности, мы не должны упускать этот исторический шанс и просто обязаны в кратчайшие сроки превратить азербайджанские университеты в элитарные вузы мирового класса, которые бы конкурировали с лучшими западными университетами. Это будет стартовым сигналом для перестройки всего высшего образования республики. И конечно, необходимо вернуть в страну культ науки и образования.

Галия АЛИЕВА

Будут сотрудничать дендрологи

Азербайджанский ученый награжден медалью Российской академии наук

В современную эпоху, сопровождающуюся бурной социально-экономической и технологической динамикой, одним из приоритетов информационного общества является развитие кибернетики и информатики.

И.о. генерального директора Института дендрологии (ИД) Министерства науки и образования доктор философии по биологии, доцент Минаре Гасанова принимала участие в VI Конгрессе ботанических садов стран СНГ, проходившем в Ботаническом институте имени Комарова (г. Санкт-Петербург, Российская Федерация).

Целями и задачами форума были координация деятельности российского Ботанического сада, научно-образовательное партнерство и сохранение давних традиций совместных исследований.

В мероприятии приняли участие более 40 участников из восьми стран Содружества - России, Азербайджана, Армении, Беларуси, Казахстана, Кыргызстана, Таджикистана, Узбекистана, а также Болгарии и Абхазии, которые обсудили актуальные проблемы функционирования ботанических садов на современном этапе, в том числе, основные направления фундаментальных научных исследований, затронули роль бо-

таннических садов в сохранении памятников природы и генофонда редких и исчезающих видов растений, в том числе в изучении и предотвращении распространения фитоинвазий (чужеродных растений).

Кроме того, были рассмотрены вопросы развития международной сети ботанических научно-исследовательских центров, обсуждены проекты совместного изучения флоры приграничных районов.

Отметим, что за участие в конгрессе, посвященном фундаментальным и прикладным проблемам ботаники, разрабатываемым в ботанических садах в XXI веке, Минаре Гасанова была награждена медалью РАН, посвященной 300-летию юбилею главного научного ведомства России.

Отметим также, что Институт дендрологии будет сотрудничать с Главным ботаническим садом (ГБС) Национальной академии Беларуси. Договор о научной и научно-организационной деятельности между сторонами был подписан накануне. Документ своими подписями скрепили директор ГБС Федор Привалов и доцент Минаре Гасанова.

По сообщению пресс-службы ИД, соглашение включает в себя сотрудничество в области интродукции растений, изучения биологического биоразнообразия и решения проблем охраны флоры мира в новых условиях укрепления связей с учетом долгосрочных и плодотворных совместных встреч: документ, предоставляющий широкие возможности для эффективного сотрудничества между научно-исследовательскими институтами двух стран, рассчитан на пять лет.

Для принятия оптимальных решений

Вышло в свет учебное пособие "Геологические основы нефтегазовых технологий", авторами которого стали сотрудники Института нефти и газа МНО - заведующий отделом теоретических и прикладных проблем современного бурения член-корреспондент НАНА Галиб Эфендиев, заведующий отделом геологии и геофизики академик Акпер Фейзуллаева и казахстанский ученый из Каспийского государственного университета технологий и инжиниринга им. Ш. Есенова Марал Каражанова.

В учебном пособии отражены некоторые краткие факты из истории развития нефтяной промышленности, бурения скважин, некоторые вопросы технологии нефтедобычи, информация из нефтяной геологии, методы изучения геологических разрезов, структура скважин и другие данные, полученные студентами, обучающимися по специальности "нефтегазовое дело" и "геология и разведка месторождений полезных ископаемых".

Цели совместного труда - ознакомление молодых специалистов с современными технологиями, методами и средствами получения и анализа геологической и технологической информации, принятия оптимальных решений.

Turkiye's 3rd Arctic Ocean expedition transforms into hub for international scientists

This year marked a significant milestone as Türkiye's third Arctic expedition opened its doors to foreign scientists for the first time, fostering international collaboration in the heart of the ocean, according to Anadolu Agency.

In the spirit of international bilateral cooperation, scientists from Brazil, the Czech Republic, and Norway established a unique laboratory in the Arctic Ocean, where they conducted research aimed at understanding the impact of climate change on the region's ecosystem, fish, and phytoplankton.

Additionally, the expedition focused on investigating the emerging trade routes in the Arctic region due to the melting sea ice, as well as analyzing the seasons during which they become accessible. Speaking to Anadolu, Burcu Ozsoy, the coordinator of the scientific expedition, said: "The inclusion of foreign scientists in our Arctic expedition holds immense value for us. In such an isolated environment, international collaboration brings significant strength to our research efforts."

Underscoring the importance of scientific cooperation among nations, Ozsoy said: "Collaboration between foreign scientists and their Turkish counterparts, resulting in joint studies, enhances our nation's influence in the field of science diplomacy". The 3rd National Arctic Scientific Research Expedition was held under the auspices of the Turkish presidency and the coordination of the Marmara Research Center (MAM) Polar Research Institute, which is a part of the Ankara-based Scientific and Technological Research Institution of Türkiye (TUBITAK).

The Turkish team did research at 28 different locations for a full month in the Barents Sea of the Arctic Ocean with the Norwegian-flagged Polar Xplorer, a 62-meter (203-foot) research vessel.

Turkish doctors in US develop vaccine to prevent breast cancer

Turkish doctors in the US have invented a vaccine to prevent the progression of breast cancer in the human body, according to Anadolu Agency. The research at the University of Pittsburgh Medical Center has been described as a "very important development" by US media.

Atila Soran, a breast surgical oncologist leading the research, told Anadolu that their vaccine has drawn much attention in the US. It is currently being tested on 10 volunteers in a clinical trial. The trial will be expanded to 50 volunteers in the next phase, he added.

Breast cancer is among the most common cancer types among women not only in the US but across the world, including Türkiye, he said. "We think that this vaccine will prevent the progression of breast cancer in the human body," Soran said. "The most important thing that the research group, including myself, has achieved is that a vaccine that has been developed and tested in a laboratory for years is now moving to clinical trial," the Turkish professor said.

Volunteers will be monitored for the next five years, he said, adding that the vaccine will be approved for commercial use only after it is declared safe to use in larger clinical trials. Breast cancer is the second-most deadliest cancer after lung cancer among women, Soran said.

Around 360,000 women are expected to be diagnosed with breast cancer in the US in 2023, he said, adding that only 16% of them will get an early diagnosis. "If the vaccine enters into force at this very phase, then we think we can prevent the disease from progressing in the bodies of at least a great part of those 360,000 women," he said. A total of 24,000 women were diagnosed with the disease in Türkiye in 2020, Soran said, criticizing that the scanning program has not reached the desired level.

It is vital for women over the age of 40 to have a mammogram annually, he advised. "If you have about 1,000 mammograms, if you have screened 1,000 women, you will have caught one or two very early stage breast cancer," he added. "One in a thousand, in fact, when multiplied by millions, it makes a very large figure," the professor said, also suggesting that with early diagnosis, as with all diseases, costly treat-

ments such as radiation therapy, chemotherapy, immunotherapy and surgery can be avoided. He said clinical trials for the vaccine are going on at a slow pace because breast cancer does not pose an acute risk like the COVID-19 pandemic. He noted that breast cancer research began in the 80s and 90s.

"Nearly 10% of the breast cancer cases are caused by genes, and women with those genes also have an 80% chance to be diagnosed with ovarian or breast cancer in their lifetime," he warned. Going for frequent check-ups is crucial for all women, he underlined.

Taking a walk for half an hour everyday also reduces the risk of getting breast cancer "to a great extent," he said, adding that women should also be careful about the length-weight proportion of their bodies. Those who give birth before 35 and who do not drink alcohol are less likely to be diagnosed with breast cancer, he said.

Breast cancer would no longer be a deadly disease for you if you are diagnosed early, he noted. Upon being invited to the US in 1997 to work as an expert, Soran had become the very first person, who earned professorship in 2004 at the Pittsburgh University's Mammoplasty Department. In 2007, he called his research shedding new light on advanced breast cancer the "Turkish Shady."

It is still recognized by the same name world over. The Turkish doctor continues to maintain strong ties with Türkiye.

Редакционная коллегия:

Иса Габибейли, Ариф Гашимов, Дильгам Тагиев,
Ибрагим Гулиев, Наргиз Пашаева, Расим Алигулиев, Тофик Нагиев,
Ирада Гусейнова, Говхар Бахшалиева, Джамиль Алиев,
Исмаил Гаджиев, Фуад Алиев

Главный редактор: Агагусейн Шукюров

Адрес: Баку, AZ 1001,
ул.Истиглалийят, 30, Президиум НАНА

e-mail: elm.nauka.gazet@gmail.com

Газета набирается в редакции и печатается в издательстве "CBS".
Мнение авторов может не совпадать с мнением редакции.

Тираж: 2000